

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І АДМІНІСТРУВАННЯ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи

магістра

(ступінь вищої освіти)

зі спеціальності 073 Менеджмент

«Менеджмент організацій і бізнес-адміністрування»

(освітньо-професійна програма)

на тему: Удосконалення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства

Виконав(ла):

студент(ка) _____ курсу,

групи _____

В.Г. _____ /

_____ / Олюха

(підпис)

Керівник

_____ / Афанасьєв Є.В. /

(підпис)

Нормоконтролер

_____ / Варава Л.М. /

(підпис)

Завідувач кафедри

_____ / Варава Л.М. /

(підпис)

Кривий Ріг
2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки
та управління бізнесом

Кафедра менеджменту
і адміністрування

Спеціальність: 073 Менеджмент
Освітньо-професійна програма:
«Менеджмент організацій і бізнес-адміністрування» /

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри МіА
проф., доктор екон. наук
Варава Л.М.

«__»_____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську кваліфікаційну роботу

Олюха Віталій Георгійович

1. Тема роботи: Удосконалення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства
керівник роботи: докт. екон. наук, професор Афанасьєв Є.В.

затверджені наказом закладу вищої освіти від “11” липня 2024 року № 640с

2. Строк подання студентом роботи 05.12.2024
3. Вихідні дані до роботи: навчальна та наукова література з управління фінансовою стійкістю підприємств, фінансова звітність Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методичні засади управління фінансовою стійкістю підприємства.

2. Аналіз стану управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

3. Основні напрямки удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

1. Сутність поняття «фінансова стійкість».

2. Основні ознаки фінансової стійкості підприємства.

3. Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

4. Основні техніко-економічних показники виробничо-господарської діяльності ПрАТ «ПівнГЗК».

5. Аналіз фінансових показників ПрАТ «ПівнГЗК», перерахованих в дол.США.

6. Аналіз стану управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК».

7. Економічне обґрунтування запропонованих заходів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	проф. Афанасьєв Є.В.	<u>12.07.2024</u>	23.10.2024
Розділ 2	проф. Афанасьєв Є.В.	<u>12.07.2024</u>	20.11.2024
Розділ 3	проф. Афанасьєв Є.В.	<u>12.07.2024</u>	05.12.2024
Нормоконтроль	Зав. каф. МіА Варава Л.М.	<u>12.07.2024</u>	13.12.2024

7. Дата видачі завдання 12.07.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	10.07.2024 – 11.07.2024	
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної магістерської роботи	12.07.2024 – 10.09.2024	
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної магістерської роботи	11.09.2024 – 24.09.2024	
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної магістерської роботи та подання його консультанту	25.09.2024 – 23.10.2024	
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної магістерської роботи та подання його консультанту	24.10.2024 – 20.11.2024	
6	Підготовка III розділу кваліфікаційної магістерської роботи та подання його керівнику	21.11.2024 – 02.12.2024	
7	Підготовка вступної частини	03.12.2024 – 04.12.2024	
8	Перевірка роботи керівником, перевірка роботи на плагіат та доопрацювання роботи	05.12.2024 – 06.12.2024	
9	Отримання відгуку керівника та рецензії	12.12.2024	
10	Попередній захист роботи	16.12.2024	
11	Захист роботи у ЕК	17 – 19.12.2024	

Студент

_____ **Олюха В.Г.** _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ **Афанасьєв Є.В.** _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

на магістерську кваліфікаційну роботу студента спеціальності

073 Менеджмент

Олюха В.Г. «Удосконалення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства». – КНУ, 2024 р.

Магістерську кваліфікаційну роботу виконано на 85 сторінках, містить 38 таблиць, 14 рисунків. При підготовці роботи використано 43 літературних джерела.

Мета магістерської кваліфікаційної роботи: вивчення теоретичних та практичних аспектів управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства та розробка рекомендацій щодо його удосконалення.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність, значення, основні ознаки та фактори фінансової стійкості підприємства;
- визначити теоретико-методичні засади оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства;
- проаналізувати принципи управління фінансовою стійкістю підприємства.

Об'єкт дослідження: Приватне акціонерне товариство «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

Предмет дослідження: теоретичні основи та методичні підходи до управління фінансової стійкості гірничо-збагачувального підприємства в сучасних умовах ведення діяльності.

Ключові слова: ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, АНАЛІЗ, ПРОГНОЗУВАННЯ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ПРИБУТОК, ДОХІД, ВИТРАТИ.

ЗМІСТ

ВСТУП.	7.
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.	10.
1.1. Сутність, значення, основні ознаки та фактори фінансової стійкості підприємства.	10.
1.2. Нормативно-правова та інформаційна база аналізу фінансової стійкості підприємства.	21.
1.3. Теоретико-методичні засади оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства.	25.
1.4. Сутність та принципи управління фінансовою стійкістю підприємства.	30.
РОЗДІЛ 2.	
АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ».	42.
2.1. Загальна характеристика та аналіз техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».	42.
2.2. Загальна оцінка фінансового стану Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».	49.
2.3. Аналіз стану управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».	59.
РОЗДІЛ 3	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ	

КОМБІНАТ».	64.
3.1. Загальні рекомендації щодо поліпшення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства.	64.
3.2. Розробка напрямків удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».	72.
3.3. Економічне обґрунтування запропонованих заходів удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».	76.
ВИСНОВКИ	79.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82.
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Ефективна та результативна діяльність будь-якого суб'єкта господарської діяльності, а особливо гірничо-збагачувального підприємства, неможлива без забезпечення достатнього рівня його фінансової стійкості. Причому ця умова є необхідною за будь-яких обставин та ситуацій, в яких підприємствам доводиться здійснювати власну діяльність. Особливої ж гостроти та актуальності питання забезпечення та управління фінансовою стійкістю набуває в кризових та посткризових умовах функціонування, які наразі й спостерігаються в Україні та які здійснюють вкрай негативний вплив на діяльність всіх суб'єктів підприємницької діяльності і в тому числі, навіть в більшій мірі, на гірничо-збагачувальні підприємства, як на такі, що мають певні обмеження у власній діяльності. До таких обмежень варто віднести їх структурні та виробничі особливості, які не дозволяють їх на рівних з підприємствами інших галузей оперативно підлаштовуватися під зміни оточуючого середовища.

Спроможність своєчасно та у визначених розмірах виконувати взяті на себе зобов'язання щодо розрахунків з бюджетами, трудовим колективом, кредиторами, споживачами, постачальниками тощо саме й визначає фінансову стійкість. Такі характеристики, як рівень фінансової забезпеченості господарської діяльності, баланс між джерелами фінансування, здатність маневрування власними фінансовими ресурсами, якість оборотного капіталу тощо є саме складовими фінансової стійкості підприємства.

Розуміння важливості управління фінансовою стійкістю саме для гірничо-збагачувальних підприємств в сьогоdnішніх умовах здійснення ними господарської діяльності, теоретичної, методичної та практичної значимості заходів з удосконалення управління нею й обумовило вибір теми магістерської кваліфікаційної роботи.

Дослідженню та вивченню теоретико-методичних аспектів визначення, оцінки, аналізу та управління фінансовою стійкістю підприємств присвячені

праці таких авторів: Л.В. Андрєєва, М.Д. Білик, В.А. Забродський, М.Я. Коробов, В.В. Ковальов, Г.О. Крамаренко, Л.Н. Лахтіонова, В.І. Макар'єва, Н.А. Мамонтова, А.М. Поддєрьогін, Н.М. Притуляк, В.М. Родіонова, О.М. Рудницька, Г.В. Савицька, Н.В. Ткаченко, М.А. Федотова, О.С. Філімоненков, Ю.С. Цал-Цалко, А.Д. Шеремет, Н.Б. Ярошевич тощо.

Однак, вивчення їх праць призвело до висновку про відсутність єдиного підходу щодо багатьох аспектів управління фінансовою стійкістю підприємств взагалі та зокрема гірничо-збагачувального комбінату, на діяльності якого саме була зосереджена увага при виконанні магістерської роботи. Більшість авторів по-різному тлумачать базисні підходи до визначення багатьох аспектів фінансової стійкості підприємства та управління нею та практично жоден не розглядає їх в контексті гірничо-збагачувального підприємства. У зв'язку з цим в магістерській роботі проведено огляд існуючих підходів та сформовано власне бачення з певних аспектів управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства.

Головною метою магістерської роботи є вивчення теоретичних та практичних аспектів управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства та розробка рекомендацій щодо його удосконалення.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішені наступні завдання:

- досліджено сутність, значення, основні ознаки та фактори фінансової стійкості підприємства;
- вивчено нормативно-правова та інформаційна база аналізу фінансової стійкості підприємства;
- визначено теоретико-методичні засади оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства;
- проаналізовано принципи управління фінансовою стійкістю підприємства;
- надано загальну характеристику та проведено аналіз техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності

Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «ПівнГЗК»);

- проаналізовано фінансовий стан стану управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК»;
- на підставі проведено аналізу розроблено напрямки удосконалення управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК» та здійснено їх економічне обґрунтування.

Об'єктом дослідження виступає Приватне акціонерне товариство «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «ПівнГЗК»).

Предметом дослідження є теоретичні основи та методичні підходи до управління фінансової стійкості гірничо-збагачувального підприємства в сучасних умовах ведення діяльності.

В роботі використовувалися різноманітні економічні методи аналізу. Вихідними даними для проведення розрахунків та обчислень виступали загальнодоступні відомості фінансової звітності ПрАТ «ПівнГЗК».

Магістерська кваліфікаційна робота викладена на 85 сторінках, складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел у кількості 43, має 38 таблиць, 6 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність, значення, основні ознаки та фактори фінансової стійкості підприємства.

Сучасні економічні умови здійснення господарської діяльності для більшості суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, в тому числі і для гірничо-збагачувальних підприємств, обумовлюють актуальність дослідження, оцінки та управління фінансовою стійкістю. Головною метою кожного господарюючого суб'єкта є отримання прибутку в довгостроковій перспективі, що неможливо без забезпечення відповідного рівня ефективності діяльності, забезпечення конкурентоздатності та стабільного фінансового стану підприємства. В свою чергу все вищеперелічене неможливо без забезпечення необхідного рівня динамічної стійкості або стійкого розвитку підприємства.

Однією зі складових, що необхідні для досягнення стабільності функціонування підприємства, є його фінансова стійкість, яка зумовлюється і залежить від складових економічного середовища та концепції реакцій на зміни такого середовища, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Проблематика забезпечення та управління фінансовою стійкістю підприємства не нова, вона протягом довгого періоду часу активно досліджується, що обумовлено її значимістю для ефективного функціонування підприємств. Багато вітчизняних та іноземних вчених, теоретиків та практиків присвятили власні наукові праці цьому питанню. Найбільш ґрунтовними та комплексними дослідженнями в цьому напрямку займалися такі автори: В.М. Родіонова, М.Д. Білик, Ю.С. Цал-Цалко, В.А. Забродський, Н.В. Ткаченко, М.Я. Коробов, Г.О. Крамаренко, Л.Н. Лахтіонова,

В.І. Макар'єва, Н.А. Мамонтова, А.М. Поддєрьогін, О.М. Рудницька, Г.В. Савицька, М.А. Федотова, В.В. Ковальов, О.С. Філімоненков, А.Д. Шеремет, Н.Б. Ярошевич, Л.В. Андрєєва, та інші.

Більшість з цих акторів розділяють поняття «стійкість підприємства» та «фінансова стійкість підприємства», обґрунтовуючи це тим, що крім фінансової стійкості необхідно виділяти ще й інші види стійкості підприємства. З цим твердженням варто погодитися та прийняти, бо, дійсно, діяльність будь-якого підприємства, а особливо великого гірничо-збагачувального підприємства, є багатогранною та має різні види стійкості.

Отже, наведемо спочатку існуючі типові тлумачення терміну «стійкість підприємства». Почнемо взагалі з тлумачення терміну «стійкість». У Великому економічному словнику під стійкістю розуміється сталість, постійність та невідкладність ризику втрат і збитків [5, с.470]. Н.В. Ткаченко стверджує, що «стійкість – це здатність тієї чи іншої системи зберігати певні властивості та характеристики незмінними або майже незмінними» [28, с.122]. Знавці української мови визначають стійкість як «здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватись руйнуванню і псуванню» [25]. В трактуванні стійкості підприємства також немає сталості та різні автори наводять різні визначення даного терміну, хоча й всі вони майже тотожні. Більшість з них ототожнюють стійкість підприємства, або ще її називають економічна стійкість підприємства, з незмінністю, постійністю значень певних показників його діяльності та забезпечення стабільності в майбутньому. Окремі вчені виділяють кібернетичний, економіко-математичний тощо підхід при визначенні стійкості підприємства.

З економічної точки зору стійкість підприємства охоплює «сукупність факторів, які забезпечують господарюючому суб'єкту стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління його діяльністю» [13].

Серед всієї сукупності можна виділити внутрішню, зовнішню, спадкову, загальну і фінансову стійкість підприємства (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Види економічної стійкості підприємства у залежності від факторів, що на неї впливають

Види	Характеристика
Внутрішня	Відображає такий стан трудового потенціалу, матеріально- речової і вартісної (грошової) структури виробництва і таку його динаміку, при якій забезпечуються стабільно високі натурально-речові й фінансові результати функціонування підприємства. В основі досягнення внутрішньої стійкості підприємства лежить своєчасне й гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами його діяльності
Зовнішня	Слід визначати на основі стабільності економічного середовища, в рамках якого здійснюється його діяльність. Вона досягається відповідним макроекономічним регулюванням ринкової економіки
Загальна	Загальна стійкість підприємства може бути забезпечена лише за умови стабільної реалізації продукції й одержання доходу, достатнього за обсягом, щоб виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розрахуватися з постачальниками, кредиторами, працівниками тощо
Спадкова	Визначається наявністю певного запасу міцності, досягнутого підприємством за період його попередньої діяльності, і яка захищає від впливу несприятливих дестабілізуючих факторів
Фінансова	Є відображенням стабільного перевищення прибутків над витратами, забезпечує вільне маневрування коштами підприємства і шляхом ефективного їх використання сприяє безперервному процесу виробництва і реалізації продукції

Головною складовою економічної стійкості підприємства є фінансова стійкість, забезпечення достатнього рівня якої дозволяє гарантувати кадрову, інвестиційну та маркетингову стійкість підприємства, забезпечувати виробничий розвиток та ефективність господарської діяльності підприємства. Досліджуючи існуючі праці з цього питання, було виявлено, що на сьогодні не існує єдиновизнаного визначення терміну «фінансова стійкість підприємства», більшість авторів хоча й сходяться в певних думках, все ж наводять різні тлумачення цієї економічної категорії. Основні з визначень наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Існуючі підходи до визначення терміну «фінансова стійкість підприємства»

Автор	Визначення
О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька	Фінансова стійкість – це спроможність підприємства за рахунок власних коштів забезпечувати запаси і витрати, не допускати невиправданої дебіторської і кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями.
Г.О. Крамаренко	Фінансова стійкість – це такий фінансовий та економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, тобто постійна у часі, а співвідношення власного і позикового капіталу перебуває у межах, які забезпечують цю платоспроможність.
М.Д. Білик	Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.
М.Я. Коробов	Фінансова стійкість - це відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики фінансового стану, яка формується під впливом рентабельності.
Л.А. Лахтіонова	Фінансова стійкість – це постійне перевищення доходів над витратами.
В.М. Родіонова і М.А. Федотова	Фінансова стійкість - це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.
Г.В. Савицька	Фінансова стійкість підприємства означає здатність суб'єкта господарювання нормально функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.
О.С. Філімоненков	Фінансова стійкість підприємства – це забезпечення запасів і витрат джерелами коштів для їх формування, тобто це такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство платоспроможне.
Ю.С. Цал-Цалко	Фінансова стійкість – це стан активів підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність.
Н.А.Мамонтова	Фінансова стійкість – це такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективно управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва.

Аналізуючи наведені визначення терміну «фінансова стійкість підприємства» бачимо, що різні автори розходяться в певних аспектах, однак солідарні в тому, що головною її характеристикою є забезпечення достатнього рівня платоспроможності у майбутньому. Тобто з цього слідує, що фінансова стійкість підприємства напряму пов'язана з його прибутком, який генерується даний момент часу та буде генеруватися в майбутньому. Тому є необхідним для комплексності роботи дослідити визначення та трактування терміну «прибуток підприємства», як такий, що має безпосередній вплив на його фінансову стійкість.

При всій простоті та зрозумілості терміну «прибуток», все ж це неоднозначне та складне поняття. Ще Френк Гайнеман Найт – американський економіст, один із засновників Чиказької школи економіки – стверджував, що відсутня інша економічна категорія, яка б застосовувалась в таких багаточисельних інтерпретаціях, як прибуток. І на сьогодні ситуація кардинально не змінилася – термін «прибуток» використовується де заманеться. У таблицях 1.3 – 1.4 наведемо історичний огляд та існуючі підходи щодо трактування терміну «прибуток».

Таблиця 1.3 – Історичний огляд питань щодо сутності прибутку підприємств

Автор	Погляди на висловлювання
А. Тюрго	Стверджував, що прибуток на капітал (надлишок над витратами виробництва) розпадається на підприємницький дохід: оплату праці, ризику й уміння капіталіста, земельну ренту.
А. Сміт	Розглядав величину винагороди управляючих залежно від кількості, складності їхньої праці та нагляду й управління. Прибуток, на його думку, належить промислому капіталу, який залишається після сплати ренти землевласнику і позичкового відсотка банкіру. Прибуток, що залишається після цього, і є підприємницьким доходом.
Д. Рікардо	Ввів поняття "підприємницький відсоток", під яким розумів різницю між грошовим еквівалентом майбутньої кінцевої продукції й сумою виплаченої заробітної плати, причому такий відсоток є результатом "розриву у часі", тобто очікувань підприємця
Дж. Мілль	Прибуток підприємця розглядав як: 1) плату за ризик; 2) винагороду за утримання від негайного витрачання свого капіталу; 3) плату за працю та мистецтво контролю над виробництвом

Таблиця 1.4 – Сучасні підходи трактування терміну «прибуток» в економічній літературі

Автор	Визначення
1	2
Л. Албалкіна	Прибуток характеризується перевищенням доходів від продажу товарів і послуг над затратами на виробництво і продаж цих товарів.
Ф.Ф. Бутинець	Прибуток – дохід, який є надходження економічних вигод, які виникають у результаті діяльності підприємства у вигляді виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), гонорарів, відсотків, дивідендів.
В.М. Гриньова, В.О. Коюда	Прибуток – це перевищення доходів над витратами. З економічної точки зору прибуток – це різниця між грошовими надходженнями і грошовими витратами. З господарської точки зору, прибуток – це різниця між майновим станом підприємства на кінець і початок звітного періоду.
А.М. Поддєрьогін	Суть отриманого прибутку – це показник, який характеризує результативність діяльності підприємства, тобто є фінансовим результатом його підприємницької діяльності.
П(С)БО 3 „Звіт про фінансові результати”	Прибуток – фінансова категорія, яка відображає позитивний фінансовий результат діяльності суб’єктів господарювання.
П(С)БО 15 „Дохід”	Під доходами розуміють збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення активів або зменшення зобов’язань, що зумовлює зростання власного капіталу.
М.Я. Коробов	Прибуток як кінцевий результат являє собою різницю між сумою загальних доходів підприємства та величиною всіх його витрат.
А.Г. Савченко, Г.О. Пухтаєвич.	Прибуток є однією з основних категорій товарного виробництва. Це передусім виробнича категорія, що характеризує відносини, які складаються в процесі суспільного виробництва. Водночас прибуток є однією з важливих форм розподілу національного доходу. Відтак прибуток характеризує відносини, які складаються в процесі первинного розподілу доходу, його перерозподілу і кінцевого використання.
С.І. Рудавка, Л.Б. Ольшевський	Прибуток – це частина заново створеної вартості, виробленої і реалізованої та готової до розподілу. підприємство одержує прибуток після того, як втілена у створеному продукті вартість пройде відповідну стадію обороту і набере грошової форми.

продовження таблиці 1.4.

1	2
О.О. Беляєв	У реальній дійсності прибуток, - кінцева мета і рушійний мотив ринкової економіки, головний стимул і основний показник ефективності функціонування будь-якого підприємства (фірми). Одночасно можна стверджувати, що прибуток – зворотній бік витрат виробництва.
С.В. Мочерний	Прибуток – різниця між валовою виручкою і собівартістю (кількісне визначення категорії). Прибуток – перетворена форма додаткового продукту і додаткової вартості (визначення з якісного боку).
В.П. Багров, І.В. Багорова	Прибуток як економічна категорія є грошовим вираженням вартості реалізованого чистого доходу, основною формою накопичень суб'єктів господарювання. Він характеризує дохідність підприємства, окупність вкладених витрат і використаного майна в результаті здійснення відповідних заходів.
С.В. Покропивний	Прибуток – це частина виручки, яка залишається після відшкодування усіх витрат на операційну та комерційну діяльність підприємства. Однак такий підхід обмежується лише кількісною величиною прибутку, при цьому ігнорується економічний зміст цієї категорії.
В.О. Подольська, О.В. Яріш	Прибуток являє собою грошову форму чистого доходу суспільства. Як економічна категорія він відображає сукупність економічних відносин, пов'язаних з утворенням національного доходу і його розподілом.
С.Я. Салига, Н.В. Дацій	Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази й продукції (товарів, робіт, послуг), усіх форм інвестування. Він служить джерелом сплати податків.

Отримання прибутку в умовах ринкової економіки є ключовим мотивом та головною метою будь-якої підприємницької діяльності. Всі інші цілі – є похідними та проміжними, а тому прибуток є головним та визначальним критерієм ефективності та доцільності будь-якої підприємницької діяльності.

Прибуток відіграє важливу роль у розвитку підприємства та забезпеченні його ефективної операційної діяльності, а тому, як і у випадку з фінансовою стійкістю, потребує грамотного механізму управління. Серед великої кількості існуючих підходів до управління прибутком вважаємо найбільш доцільним, особливо з огляду на необхідність вивчення заходів з управління фінансовою стійкістю промислового підприємства, системний підхід. Спрощений вигляд

системного підходу до управління прибутком наведено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 – Складові спрощеної системи управління прибутком підприємства

В системі управління прибутком полягають фундаментальні основи забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, що обумовлено ризиковою природою здійснення підприємницької діяльності. Тобто рівень прибутку прямопропорційно залежить від рівня ризику окремої господарської операції або діяльності підприємства в цілому. І саме система управління прибутком серед інших задач повинна забезпечувати оптимальне співвідношення між рівнем прибутку та рівнем ризику. В свою чергу це співвідношення залежить від обраної на підприємстві політики здійснення

ризикованих операцій та відношення до ризику.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене та повертаючись до фінансової стійкості, зауважимо, що фінансова стійкість є однією з важливих характеристик діяльності господарюючих суб'єктів і її можна визначити, як такий стан фінансових механізмів підприємства, при якому за умови ефективного використання наявних фінансових ресурсів забезпечується ритмічний та безперервний виробничо-операційний процес, а також акумулюються ресурси для відновлення та розширення активів.

Однією з головних засад вже фінансової стійкості є платоспроможність підприємства, що є запорукою його стабільної роботи у середньо- та довгостроковій перспективі. Також для забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості важливим є збалансованість позитивних і негативних грошових потоків, доходів і витрат, активів і пасивів [31, с.172]. Також суттєвий вплив на фінансову стійкість здійснює якість активів, рівень рентабельності операційної діяльності, схильність менеджменту до ризиків, рівень ліквідності та можливості залучення позикових коштів. Фінансова стійкість забезпечує певний рівень незалежності від негативних змін зовнішнього середовища та ринкової кон'юнктури. Основні ознаки фінансової стійкості підприємства наведено на рис. 1.2.

Кожна з шести наведених ознак фінансової стійкості характеризують її з різних боків та мають відповідне економіко-фінансове навантаження. Забезпечення стабільної діяльності підприємства особливо в сучасних умовах постійних змін оточуючого середовища є вкрай важливим та необхідним. До цієї ж ознаки можна віднести й здатність господарюючого суб'єкта вчасно адаптуватися та пристосовуватися до змін і нових економічних реалій здійснення діяльності та якісно їх прогнозувати. Можна стверджувати, що фінансова стійкість суб'єкта підприємницької діяльності – це певна характеристика його фінансового стану. Вона впливає на велику кількість показників функціонування підприємства та є основною умовою його ефективного функціонування в майбутньому [14, с.63].

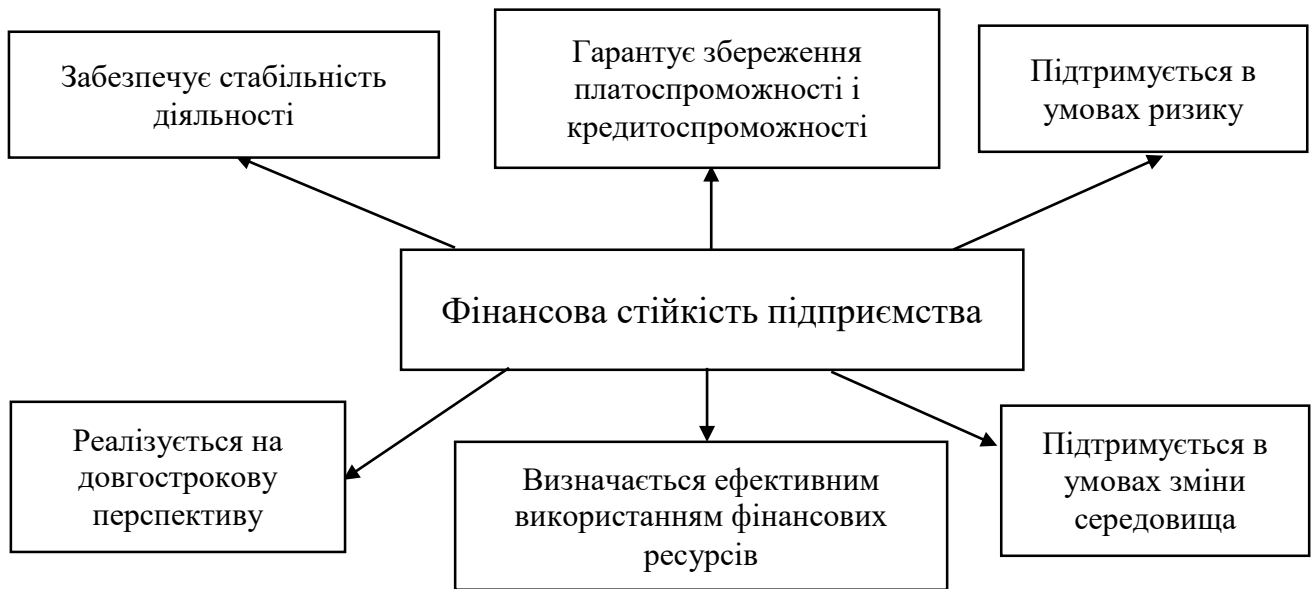

Рисунок 1.2 – Основні ознаки фінансової стійкості підприємства [14, с.61].

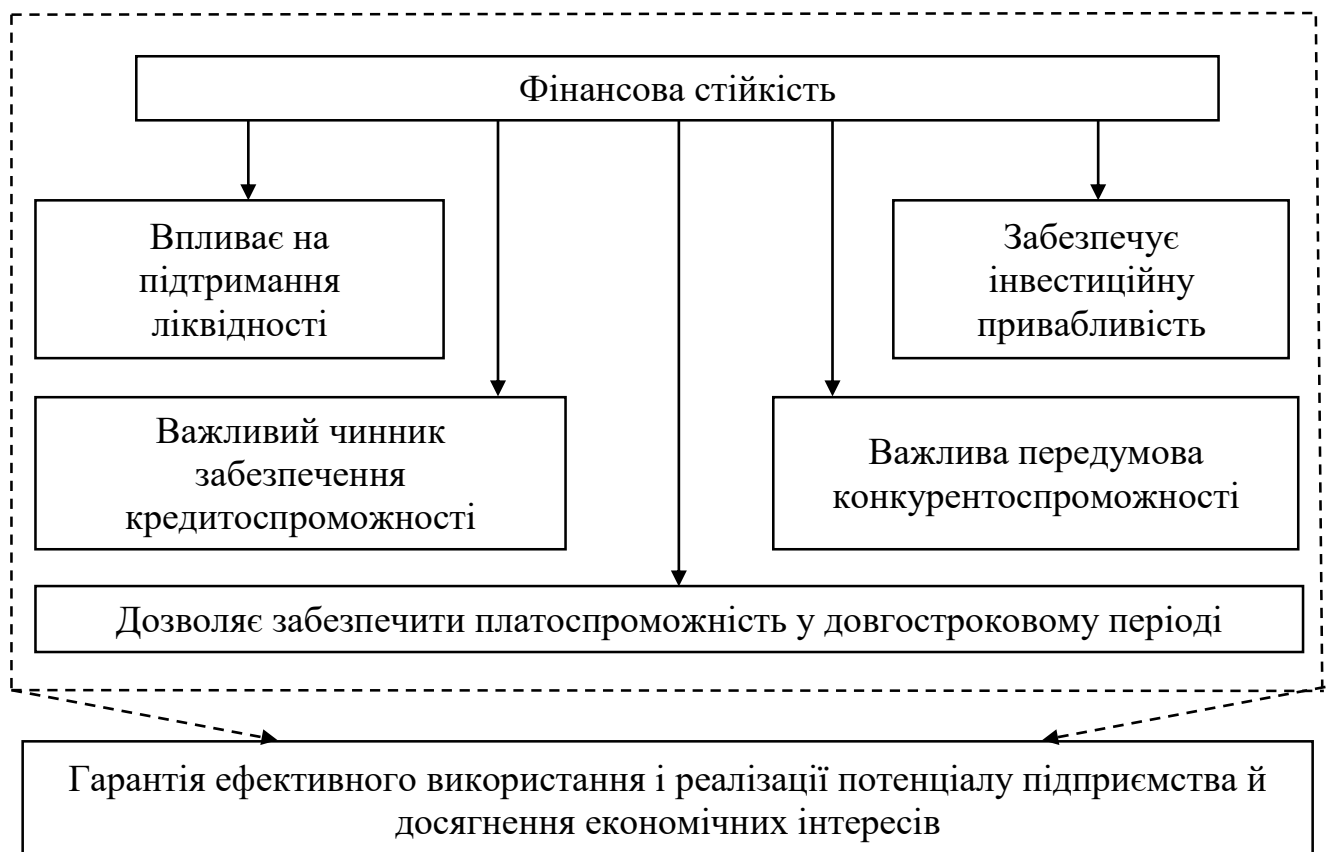

Рисунок 1.3 – Вплив фінансової стійкості на інші складові фінансового стану підприємства [14, с.310]

В той же час на саму фінансову стійкість підприємства впливає багато факторів, укрупнено їх можна поділити на внутрішні та зовнішні. Безумовно,

вплив зовнішніх факторів не піддається коригуванню з боку підприємства, а тому їх слід лише враховувати та адаптувати до них власну діяльність. Вплив же внутрішніх факторів навпаки може і має підлягати коригуванню з боку керівництва підприємства. На рис. 1.4 наведено укрупнений поділ факторів впливу на фінансову стійкість підприємства.

Рисунок 1.4 – Укрупнений поділ факторів впливу на фінансову стійкість підприємства [14, с.328]

Таким чином, підсумовуючи все вище наведене, можна зауважити, що фінансова стійкість підприємства є важливою і ґрунтовною його характеристикою, забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості підприємства, особливо в сьогоdnішніх кризових умовах, є однією з головних задач менеджменту будь-якого суб'єкта господарювання.

1.2. Нормативно-правова та інформаційна база аналізу фінансової стійкості підприємства/

Будь-яка економічна категорія, і фінансова стійкість підприємства не є виключенням, потребує виміру та аналізу. Однак перед вивченням показників оцінки та принципів аналізу фінансової стійкості підприємства необхідно визначити основні джерела, з яких слід отримувати інформацію та відповідні дані для такої діяльності. Отже, головними джерелами отримання даних для оцінки і подальшого аналізу фінансової стійкості є фінансова звітність підприємства, яка формується на основі даних фінансового обліку підприємства.

Крім фінансової звітності також для оцінки певних складових фінансової стійкості підприємства може бути потрібна деяка закрита інформація з обмеженим доступом. Тобто всю вхідну інформацію для оцінки і подальшого аналізу фінансової стійкості підприємства можна укрупнено поділити на закриту та відкриту. Концептуальні засади роботи з закритою інформацією, основними принципами її обробки та правова сторона її використання детально описані в науковій статті автора [20]. Доведено, що така діяльність як кадровий облік та підбір персоналу, бухгалтерські та юридичні послуги, інжиніринг, ведення комп'ютерних баз даних, забезпечення безпеки та охорони, оформлення митних процедур містить певну конфіденційну інформацію. Також закритою інформацією є відомості щодо потенційної ємності ринку і ринкових цін на продукцію; продуктивної потужності майбутнього об'єкта; його міцності та надійності; енергопостачання, сировинних та інших матеріалів, що використовуються у виробничому процесі; транспортних та інших елементах інфраструктури; технології; сумісності продукції і застосовуваних у виробництві технічних рішень; способів організації робіт та накладних витрат; матеріалів, що використовуються у виробничій діяльності.

Кадрова документація містить інформацію про штатний розпис

підприємства-замовника, персональні дані його штатних працівників, їхню кваліфікацію, чисельність робочої сили, структурну побудову підприємства тощо [20]. Все це є закритою інформацією, яку необхідно обережно використовувати при оцінці і аналізі фінансової стійкості підприємства.

Фінансова звітність належить до відкритої інформації, основні вимоги до фінзвітності викладені в П(С)БО 1.

Фінансова звітність визначена П(С)БО 1 як бухгалтерська звітність, яка відображає фінансовий стан підприємства і результати його діяльності за звітний період. Фінансова звітність містить дані про динаміку реалізації продукції (робіт або послуг), собівартість продукції (робіт або послуг), інші доходи та витрати. Також у фінансовій звітності відображаються дані щодо прибутку або збитку підприємства: наводиться як загальний, так і операційний прибуток або збиток. На сьогоднішній день вітчизняна фінансова звітність адаптована до відповідних світових вимог та корелюється з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, що значно спрощує оцінку та аналіз різноманітних показників і, в тому числі, фінансової стійкості, з урахуванням визнаних у світі підходів. Крім того, сьогоднішні підходи до складання фінансової звітності дозволяють її сегментувати за різними користувачами, виходячи з їх потреб. Тобто для різних груп користувачів фінансової звітності на сьогодні можливо сформувані різні необхідні обсяги інформації. Це дозволяє підвищити ефективність використання та оцінки різноманітних показників фінансової діяльності підприємства. Крім того, адаптація звітності до світових стандартів дозволяє застосовувати й світові механізми оцінки, діагностики та аналізу економіко-фінансових показників діяльності суб'єктів господарської діяльності.

Згідно П(С)БО 1 до фінансової звітності належать:

- баланс;
- про фінансові результати звіт;
- про рух грошових коштів звіт;
- про власний капітал звіт;

- примітки до річної фінансової звітності.

Всі інші документи, які продукуються різноманітними службами і відділами підприємств, не є фінансовою звітністю. Однак це не значить, що дані з них не використовуються для оцінки та аналізу різноманітних показників економіко-фінансової діяльності підприємства. Навпаки, чим глибше та детальніше аналіз, тим більше необхідно мати документів та даних щодо діяльності підприємства.

В цілому вся звітність підприємства повинна відповідати наступним принципам та критеріям:

1. Доцільність.
2. Достовірність.
3. Правдивість.
4. Зрозумілість.
5. Співставність.
6. Нейтральність.

Кожен з цих принципів є важливим та необхідним при оцінці та аналізу показників діяльності підприємства.

Формування фінансової звітності базується на обліковій політиці, що затверджена на підприємстві, в якій відображені основні положення та принципи відображення фінансових даних.

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти діяльності підприємства і дозволяють проводити оцінку та аналіз показників в динаміці за декілька періодів. Крім того, уніфікований підхід до складання фінансової звітності дозволяє проводити ретроспективний аналіз ряду показників у порівнянні з іншими господарюючими суб'єктами, що дає можливість здійснювати порівняння з конкурентами, лідерами галузі тощо.

У таблиці 1.5 наведено змістовне призначення форм фінансової звітності.

Таблиця 1.5 – Призначення основних компонентів фінансової звітності
[38, с.292]

Компоненти фінансової звітності	Зміст	Використання інформації
Баланс (форма 1)	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємством, на дату балансу	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності підприємства; прогнозування майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство (імовірно) контролюватиме в майбутньому
Звіт про фінансові результати (форма 2)	Доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз: прибутковості діяльності підприємства; структури доходів та витрат
Звіт про рух грошових коштів (форма 3)	Генерування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
Звіт про власний капітал (форма 4)	Зміни в складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
Примітки до річної фінансової звітності (форма 5)	Вибрана облікова політика. Інформація, не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але обов'язкова за П(С)БО. Додатковий аналіз статей звітності, необхідний для забезпечення її зрозумілості	Оцінка та прогноз: облікової політики; ризиків або непевності, які впливають на підприємство, його ресурси та зобов'язання; діяльності підрозділів підприємства тощо

Отже, для оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства необхідна відповідна інформація. Сукупно всю інформацію можна поділити на відкриту та закриту (таємну, комерційну тощо). Для існуючих підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства згідно загально затверджених підходів достатньо відкритою інформації, і в першу чергу, форм фінансової звітності.

1.3. Теоретико-методичні засади оцінки та аналізу фінансової стійкості підприємства.

Як і будь-який показник діяльності підприємства, рівень його фінансової стійкості підлягає всебічній оцінці та аналізу. Рівень фінансової стійкості не є константою і постійно змінюється під впливом сукупності факторів. Необхідного рівня фінансової стійкості досягають при достатньому рівні власного капіталу, відповідній якості активів підприємства, впровадженій концепції управління ризиками діяльності, допустимого рівня рентабельності та прибутковості діяльності підприємства тощо.

Фінансова стійкість підприємства напряму залежить від підсумків його діяльності за певний період у виробничій, комерційній та фінансовій площині. Зрозуміло, що у випадку зниження обсягів виробництва та реалізації продукції (робіт, послуг) відбувається зниження фінансової стійкості підприємства та погіршення його фінансового стану в цілому. В той же час забезпечення ритмічності, прибутковості та запланованих обсягів виробництва і реалізації з позитивного боку впливають на рівень його фінансової стійкості.

Основними задачами та завданнями оцінки і подальшого аналізу фінансової стійкості суб'єкта господарювання є:

1. Комплексна діагностика фінансової стійкості підприємства з відповідним виявленням проблемних аспектів та причин їх виникнення.
2. Пошук резервів підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.
3. Формування переліку заходів, що підвищують ефективність наявних або гіпотетично можливо залучених фінансових ресурсів та можливостей підприємства.
4. Прогнозування можливих варіантів розвитку ситуації, рівня фінансової стійкості при кожному з них та розробка комплексу заходів відповідних дій.

Укрупнено аналіз фінансової стійкості можна поділити на наступні складові:

1. Оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства шляхом

обчислення груп відносних та абсолютних показників на основі статей фінансової звітності.

2. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства на основі визначення критичних обсягів реалізації продукції (робіт або послуг), зон безпеки, фінансового левериджу.

Одним з головних показників фінансової стійкості підприємства є характеристика наявних обігових коштів, яка оцінюється за наступною формулою:

$$ВOK = ВК + ДсЗ - НА, \quad (1.1)$$

де ВOK – власний оборотний капітал;

ВК – власний капітал;

ДсЗ – довгострокові зобов'язання;

НА – необоротні активи.

Обчислення даного показника дає можливість визначити суму необоротних активів, що сформовані за рахунок власного капіталу. Чим вище значення власного оборотного капіталу, тим більша незалежність підприємства і вище рівень його фінансової стійкості.

Окремо слід зауважити щодо джерел формування довгострокових та поточних активів. Поточні активи формуються на основі короткострокових запозичень та власного капіталу. В той же час, довгострокові активи формуються на основі власного капіталу та довгострокових запозичень з можливістю залучення й короткострокових. На основі цього визначають тип фінансової стійкості підприємства, методика якого наведена у Додатку А.

Крім наведеного підходу застосовується ще оцінка рівня фінансової стійкості підприємства шляхом обчислення ряду коефіцієнтів та порівняння їх з відповідними критеріями. Тобто мова йде про коефіцієнтний метод.

Складові коефіцієнтного методу укрупнено можна поділити на дві частини. Перша – це обчислення коефіцієнтів на основі даних пасиву балансу з відповідним критеріальним порівнянням. Друга – це обчислення показників

за даними активу і пасиву балансу, що дає змогу простежити напрями використання коштів. Детальний опис щодо розрахунку показників фінансової стійкості підприємства наведено у таблиці 1.6.

Як бачимо, всі коефіцієнти об'єднані в декілька груп:

1. Показники структури капіталу.
2. Показники, що характеризують стан оборотних коштів.
3. Показники, що характеризують ефективність.

Обчислення сукупності кожного з показників дає можливість оцінити кожен окрему складову фінансової стійкості підприємства та виявити певні проблемні аспекти.

Одним із більш досконалих способів оцінки фінансової стійкості підприємства є інтегральний підхід (табл. 1.7), який варто застосовувати в умовах кризового стану економіки. За цього підходу характеризується забезпеченість активів підприємства відповідними джерелами покриття.

Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства:

$$\Phi_c = \frac{(1 + 2K_{д.п.} + 3_{в.о.к} + 1:K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^1}{(1 + 2K_{д.п.} + 3_{в.о.к} + 1:K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^0} - 1, \quad (1.2)$$

Критерії оцінки цього показника такі:

- якщо спостерігається позитивне значення отриманого показника, то можна казати про збільшення та покращення ситуації щодо фінансової стійкості;
- якщо спостерігається від'ємне значення, то ситуація прямопротилежна.

Таблиця 1.6 – Система показників фінансової стійкості

Показники	Розрахунок		Нормативне значення
Показники структури капіталу			
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	$K_{авт} = \frac{\Phi 1р. 380}{\Phi 1р. 640}$	$K_{ф.к.} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	$\geq 0,5$
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{ф.с.} = \frac{\Phi 1р. 380}{\Phi 1р. 430 + \Phi 1р. 480 + \Phi 1р. 620 + \Phi 1р. 630}$	$K_{ф.к.} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Забов'язання} + \text{Забезпечення наступних витрат і платежів} + \text{Доходи майбутніх періодів}}$	> 1
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{авт} = \frac{\Phi 1р. 640}{\Phi 1р. 380}$	$K_{ф.з.} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	~ 1
Коефіцієнт фінансування	$K_{ф.с.} = \frac{\Phi 1р. 430 + \Phi 1р. 480 + \Phi 1р. 620 + \Phi 1р. 630}{\Phi 1р. 380}$	$K_{ф.р.} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$	< 1
Показники, що характеризують стан оборотних коштів			
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{м.в.к.} = \frac{\Phi 1р. 260 - \Phi 1р. 620}{\Phi 1р. 380}$	$K_{м.в.м.} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	$> 0,5$
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	$K_{з.б.} = \frac{\Phi 1р. 260 - \Phi 1р. 620}{\Phi 1р. 260}$	$K_{м.м.к.} = \frac{\text{Власний оборотний капітал}}{\text{Матеріальні оборотні фонди}}$	$> 0,1$
Показники, що характеризують ефективність			
Коефіцієнт ефективності використання фінансових ресурсів	$K_{еф.ф.р.} = \frac{\Phi 2р. 220}{\Phi 1р. 280}$	$K_{д.м.к.} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Валюта балансу}}$	зростання
Коефіцієнт ефективності власного капіталу	$K_{еф.ф.р.} = \frac{\Phi 2р. 220}{\Phi 1р. 380}$	$K_{еф.м.к.} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	зростання

Таблиця 1.7 – Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за інтегральним підходом

Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку	Значення	Взаємозв'язок з іншими показниками
1. Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (Звок)	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів	ВОК : МОА	ВОК - власні оборотні кошти; МОА - матеріальні оборотні активи	Кман, Кпа, Кдп, Крв, Кнз
2. Коефіцієнт маневреності власних коштів (Кман)	Відображує мобільність власних джерел коштів	ВОК : ВК	ВК - обсяг власного капіталу	Звок, Кпа, Кдп
3. Індекс постійного активу (Кпа)	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів	ОЗ : ВК	ОЗ - основні засоби та інші необоротні активи	Звок, Кман, Кдп, Крв, Кнз
4. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кдп)	Дас оцінку інтенсивності використання підприємством довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення	ДК : ВК	ДК - обсяг довгострокового капіталу підприємства	Кман, Звок, Кпа, Кнз
5. Коефіцієнт накопичення зносу (Кнз)	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу	З : Пбв	З - нарахована сума зносу; Пбв - первісна балансова вартість основних засобів	Кдп
6. Коефіцієнт реальної вартості майна (Кра)	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства	$(ОЗ + ВЗ + МВ + МШП) : А$	ОЗ - вартість основних засобів; НВ - вартість незавершеного виробництва; ВЗ - вартість виробничих запасів; МШП - вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів	Звок, Кпа, Кнз
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	Відображує залежність підприємства від позикових коштів	ПК : Вк	ПК - обсяг позикового капіталу підприємства	Звок, Кпа, Кдп, Крв

Таким чином, велика кількість способів обчислення показників, що характеризує фінансову стійкість підприємства вкотре підкреслює ємність та багатогранність даної економічної категорії. Безумовно, перед аналітиком при необхідності оцінки фінансової стійкості підприємства постає питання проблематики вибору методів її оцінки. В таких випадках необхідно обирати метод обчислення, який задовольняє кінцевого споживача розрахунків якістю та глибиною аналізу, а також враховувати наявність та доступність інформації.

1.4. Сутність та принципи управління фінансовою стійкістю підприємства.

В сьогоднішніх складних умовах, коли відбуваються деструктивні процеси в більшості сфер життя і в економіки, зокрема, актуальність питань, пов'язаних із пошуком шляхів регулювання та удосконалення соціально-економічних процесів, суттєво зростає. Як вже було відмічено вище, фінансова стійкість підприємства є основою та головною умовою життєдіяльності та сталого розвитку будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності. Стосовно ж гірничо-збагачувальних підприємств, а саме вони є фокус-групою нашого дослідження, варто зауважити, що забезпечення фінансової стійкості є безальтернативною запорукою їх функціонування в сьогоднішніх умовах ведення бізнесу.

Ефективне управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарської діяльності дає їм можливість підлаштовуватися до зовнішніх складних умов та контролювати ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування.

Як стверджують фахівці з даного питання, управління фінансовою стійкістю на основі впровадження наведеного фінансового механізму може дорівнювати визначеним параметрам лише за умови поєднання позитивного впливу кожного з його складових (елементів).

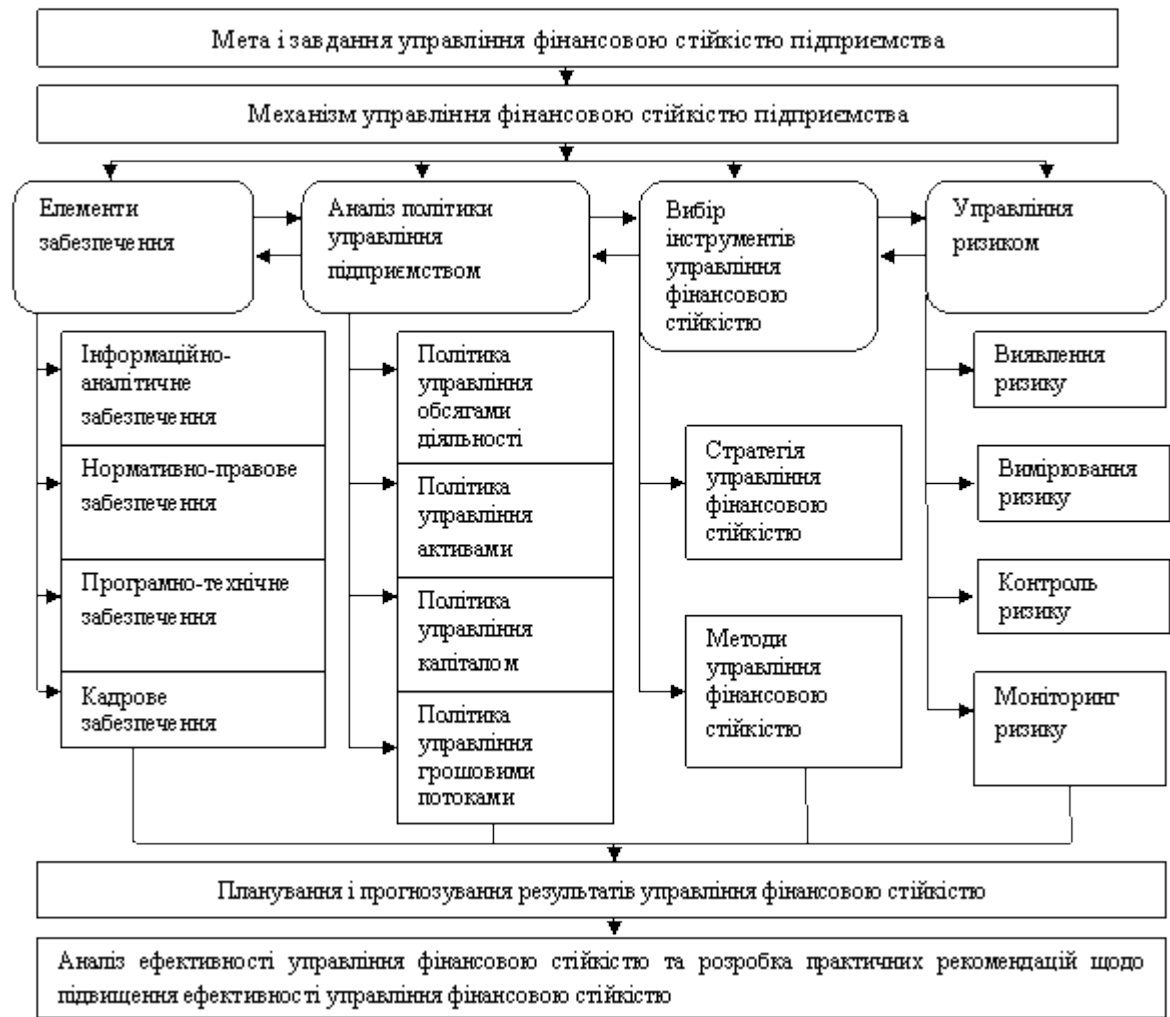

Рисунок 1.5 – Основні складові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства

Умовами успішного функціонування даного механізму є максимізація кожного елемента на досягнення відповідного результату, врахування інтересів всіх учасників процесу, моментальна реакція кожного учасника на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища тощо.

Функціонування фінансового механізму залежить від функціонування всіх складових частин. Основною метою такого механізму є досягнення фінансової стійкості підприємства. Забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції забезпечення можливостей ефективного розвитку в довгостроковій перспективі є однією з цілей механізму забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Функціонування механізму фінансової стійкості гірничо-збагачувальних підприємств має свої особливості, які визначаються колективною формою власності, багатогалузевою діяльністю та специфікою внутрішньосистемних фінансових відносин. Серед характерних рис фінансово-господарської діяльності таких підприємств, що впливають на механізм забезпечення фінансової стійкості, можна виділити такі: структура власного капіталу; соціальна орієнтація діяльності; внутрішньогосподарські та внутрішньосистемні фінансові взаємовідносини; особливості використання чистого прибутку, частина якого йде на виплату дивідендів, соціальні заходи тощо.

В цілому ж управління фінансовою стійкістю підприємства саме сьогодні здебільшого зосереджене на вирішенні короткострокових задач. У таких умовах часто відбуваються зміни в завданнях, пріоритетах діяльності та прийнятих рішеннях, що призводить до недосконалості структури показників фінансової стійкості та зниження її рівня. Тому підприємству необхідно впроваджувати стратегічне управління фінансовою стійкістю.

Процес стратегічного управління фінансовою стійкістю слід розглядати через призму принципів стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства (рис. 1.6).

Виходячи з основних аспектів та принципів управління фінансовою стійкістю підприємств, формуються його стратегічні цілі. Зокрема, стратегічні цілі, пов'язані з управлінням фінансовою стійкістю, здебільшого спрямовані на зміцнення позицій підприємства в галузі, збереження та підвищення його тривалих конкурентних переваг на ринку.

До ключових цілей управління фінансовою стійкістю відносять:

- забезпечення балансу між активами та пасивами (гарантування достатності власного капіталу, гнучка структура капіталу, організація руху капіталу);
- збалансованість доходів і витрат (гарантування достатнього рівня рентабельності, зміна структури витрат у процесі господарювання, збільшення

обсягу товарообігу);

- збалансованість грошових потоків (забезпечення платоспроможності та самофінансування, зменшення дебіторської заборгованості, підтримка кредитоспроможності).

Рисунок 1.6 – Принципи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства.

Важливо підкреслити, що у системі управління фінансовою стійкістю ключову роль відіграє визначення основної мети, оскільки саме вона формує концепцію розвитку підприємства, основні напрями його господарської діяльності та слугує орієнтиром в умовах ринкових змін. В таблиці 1.8 наведено основні бачення науковців щодо головної мети управління фінансовою стійкістю підприємства.

Таблиця 1.8 – Головне завдання управління фінансовою стійкістю за думками науковців

Автори	Головна мета
Л.Т. Гіляровська, А.О. Вехорева.	Метою управління фінансовою стійкістю підприємства є підтримка його фінансової рівноваги, уникнення ризиків для інвесторів і кредиторів та оцінка його заборгованості.
Г.В. Козаченко, А.Е. Воронкова, В.Ю. Медяник.	Головною метою механізму управління фінансовою стійкістю підприємства вважають забезпечення створення ефективної системи взаємодії, яка, з одного боку, не має збиткових зв'язків, що уповільнюють роботу підприємства, а з іншого – включають всі ті зв'язки, відсутність яких призвела б до порушення заданих параметрів.
О.В. Єфімова, О.С. Стоянова, Д.В. Шиян, Н.І. Строченко	Головним завданням управління фінансовою стійкістю підприємства вважають забезпечення оптимальної структури його активів, що дасть змогу забезпечити платоспроможність підприємства та, як результат, його фінансову стійкість.

Таким чином, підсумовуючи, варто зауважити, що забезпечення стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі є головною метою управління фінансовою стійкістю підприємства.

Безумовно, основною проблемою ефективного управління фінансовою стійкістю є оптимальне розміщення капіталу підприємства. Важливим чинником, що впливає на результати виробничо-фінансової діяльності та загальну фінансову стійкість підприємства є те, як фінансові ресурси розподілені між основними та обіговими коштами, а також який обсяг капіталу перебуває в сфері виробництва і обігу, у грошовій та матеріальній формах.

У сучасних умовах господарювання співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями є важливим чинником. Підприємство, яке в основному фінансується власним капіталом, вважається фінансово стійким, незалежним і платоспроможним. Втім, це може викликати певні труднощі, зокрема обмеженість власного капіталу; інвестори, які вклали свої кошти в

підприємство, можуть прагнути до отримання високих дивідендів.

Залучення позикового капіталу забезпечує підприємству ряд переваг і може поліпшити його фінансовий стан. Проте невдале використання позикових коштів, висока плата за їх використання та тривале заморожування коштів в обігу можуть мати зворотний ефект, значно знизити платоспроможність підприємства і навіть призвести до банкрутства.

Ще однією важливою причиною при визначенні співвідношення власного капіталу та зобов'язань можна вважати цілі учасників капіталу. Наприклад, власники одного підприємства прагнуть збільшити вартість власного капіталу, в той час як інші можуть мати за мету збільшення довгострокових зобов'язань шляхом отримання великої суми кредиту. У першому випадку, аналіз фінансової стійкості може проводитися з точки зору обґрунтованості збільшення обсягу власного капіталу, а в іншому – щодо довгострокових зобов'язань, щоб уникнути порушення оптимального співвідношення пасивів балансу конкретного підприємства та не втратити його незалежність і стабільність..

Підприємство має визначити ефективну для себе структуру капіталу, знаходячи баланс між власними та запозиченими коштами. Водночас крайнощі можуть бути ризикованими, оскільки занадто великий обсяг зобов'язань може призвести до втрати фінансової стабільності та платоспроможності. Значне збільшення власного капіталу може призвести до втрати контролю над підприємством з боку його власників [18].

Засадою фінансової стійкості є зважена та раціональна організація і ефективне використання оборотних коштів. Політика фінансування оборотних активів є частиною загальної стратегії управління цими активами, що полягає в оптимізації обсягу та складу фінансових джерел їх формування, з метою забезпечення ефективного використання власного капіталу та досягнення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства. Головна мета управління оборотним капіталом полягає у встановленні оптимального рівня та раціональної структури поточних активів, а також у визначенні обсягу та

структури джерел їхнього фінансування.

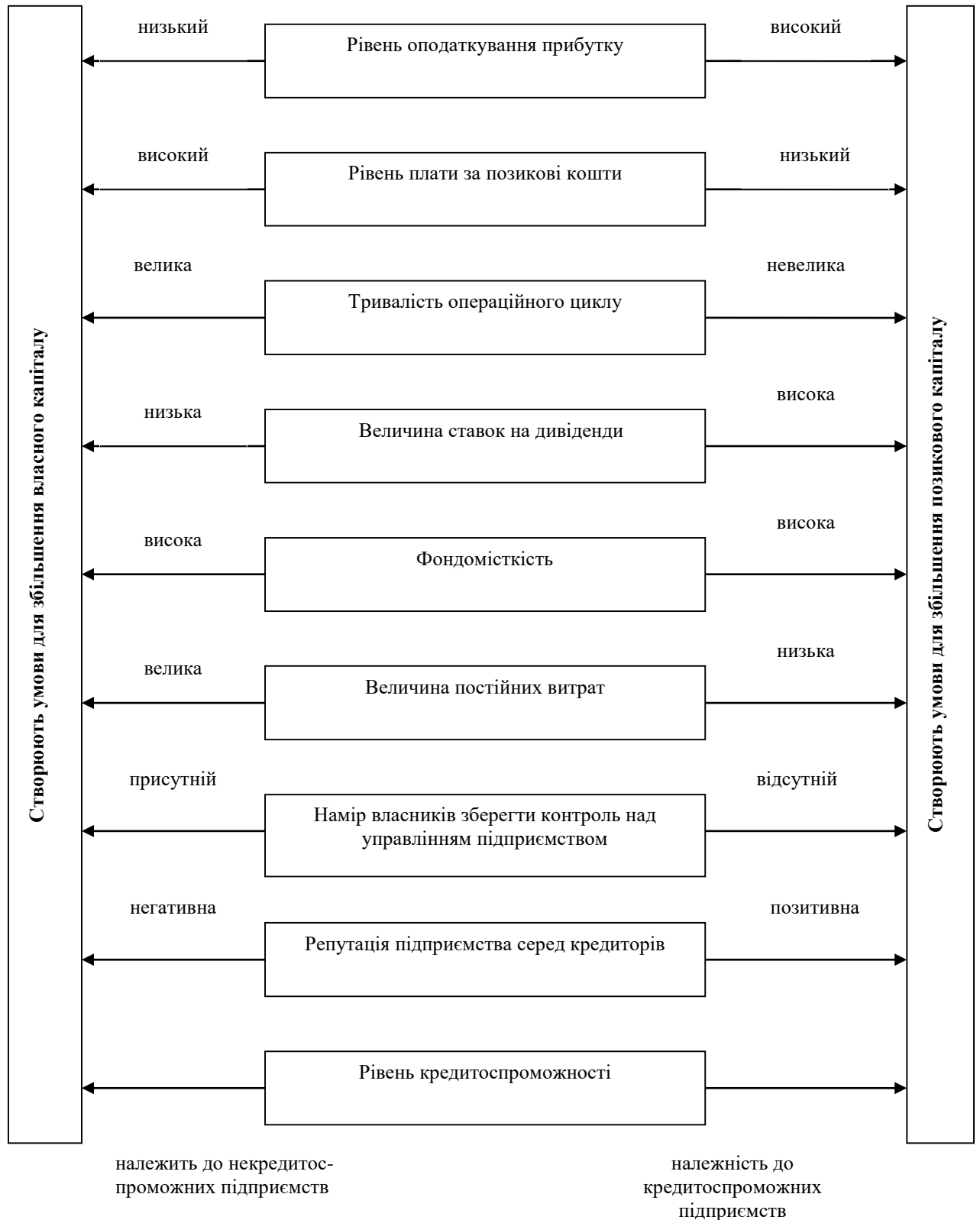

Рисунок 1.7 – Фактори, що впливають на структуру капіталу підприємства

Виділяють три основні підходи управління оборотними коштами.

Агресивний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що власні та довгострокові позикові кошти використовуються для фінансування необоротних активів, а також незначної частки постійних активів (не більше ніж половина). Водночас переважна частина постійних і всі змінні активи фінансуються за рахунок короткострокового позикового капіталу. Така модель фінансування може призвести до проблем з поточною платоспроможністю та фінансовою стійкістю підприємства. Проте вона дозволяє здійснювати операційну діяльність з мінімальною потребою у власному капіталі, що, у свою чергу, забезпечує максимальний рівень рентабельності цього капіталу.

При агресивній моделі управління поточними активами та пасивами частка поточних активів у загальному обсязі активів є високою, а період оборотності оборотних коштів – тривалим.

Консервативний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що змінна частина необоротних активів повинна фінансуватися за рахунок власних і довгострокових зобов'язань.

Компромісний підхід до фінансування оборотних активів передбачає, що все це повинно фінансуватися за рахунок власного та довгострокового позикового капіталу.

На рисунку 1.8 наведено етапи оптимізації структури капіталу за методом поєднання рентабельності власного капіталу та забезпечення фінансової стійкості.

Рисунок 1.8 – Етапи оптимізації структури капіталу

При розробці концепції управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно враховувати відповідні ризики, що обумовлюються нестабільністю загального політичного стану в країні, посилення конкуренції на відповідних ринках, демографічні проблеми тощо. Основні ризики, а також ймовірні причини їх настання наведені у таблиці 1.9.

Таблиця 1.9 – Головні ризики фінансової стійкості, їх причини виникнення та чинники.

Ризик	Причини виникнення	Чинники
1	2	3
1. Ризик неефективної структури капітал	<ul style="list-style-type: none"> – значна частка в структурі капіталу короткострокових позик; – розміщення акцій на фондовому ринку за ціною, нижчою від запланованої ; – знецінення унаслідок високого рівня інфляції амортизаційного фонду; – зростання відсоткових ставок за короткостроковими кредитами комерційних банків; – відмова банку видати довгостроковий кредит; – помилка працівників фінансової служби при обчисленні необхідної суми позикових коштів. 	<ul style="list-style-type: none"> – значна частина залучених коштів у структурі капіталу; – низький рівень управління фінансовою діяльністю; – загальна нестабільність соціально-економічної ситуації в країні.
2. Ризик зниження Ліквідності підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – помилки при складанні бюджету руху грошових коштів; – зростання обсягу простроченої дебіторської заборгованості; – неможливість отримати короткостроковий банківський кредит для погашення касових розривів 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень організації фінансового планування, кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства; – несприятлива кон'юнктура фінансового ринку; – неефективність господарського законодавства.
3. Кредитний ризик	<ul style="list-style-type: none"> – несвоєчасну оплату покупцем за одержані товари; – неплатоспроможність покупця, що пов'язана зі знищенням частини його бізнесу; – зростання обсягів дебіторської заборгованості 	<ul style="list-style-type: none"> – кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства; – відсутність розвинутої системи страхування кредитних ризиків; – неплатоспроможність покупців через виникнення форс-мажорних ситуацій.

продовження таблиці 1.9.

Ризик	Причини виникнення	Чинники
1	2	3
1. Ризик неефективної структури капітал	<ul style="list-style-type: none"> – значна частка в структурі капіталу короткострокових позик; – розміщення акцій на фондовому ринку за ціною, нижчою від запланованої ; – знецінення унаслідок високого рівня інфляції амортизаційного фонду; – зростання відсоткових ставок за короткостроковими кредитами комерційних банків; – відмова банку видати довгостроковий кредит; – помилка працівників фінансової служби при обчисленні необхідної суми позикових коштів. 	<ul style="list-style-type: none"> – значна частина залучених коштів у структурі капіталу; – низький рівень управління фінансовою діяльністю; – загальна нестабільність соціально-економічної ситуації в країні.
2. Ризик зниження Ліквідності підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – помилки при складанні бюджету руху грошових коштів; – зростання обсягу простроченої дебіторської заборгованості; – неможливість отримати короткостроковий банківський кредит для погашення касових розривів 	<ul style="list-style-type: none"> – низький рівень організації фінансового планування, кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства; – несприятлива кон'юнктура фінансового ринку; – неефективність господарського законодавства.
3. Кредитний ризик	<ul style="list-style-type: none"> – несвоєчасну оплату покупцем за одержані товари; – неплатоспроможність покупця, що пов'язана зі знищенням частини його бізнесу; – зростання обсягів дебіторської заборгованості 	<ul style="list-style-type: none"> – кризова ситуація у взаєморозрахунках підприємства; – відсутність розвинутої системи страхування кредитних ризиків; – неплатоспроможність покупців через виникнення форс-мажорних ситуацій.

Отже концептуальний підхід до формування системи управління фінансовою стійкістю підприємства повинен обов'язково враховувати відповідні ризики (рис. 1.9).

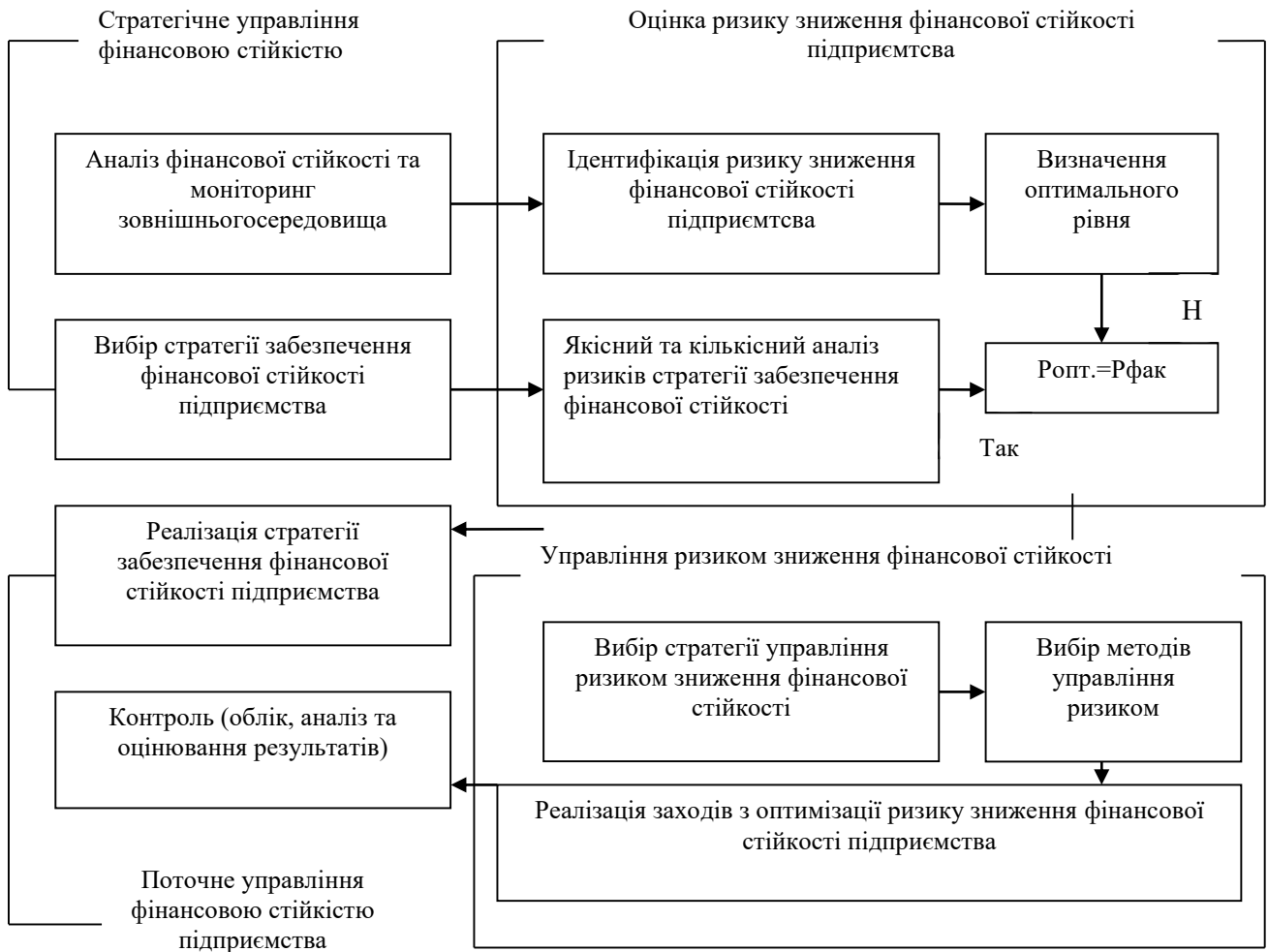

Рисунок 1.9 – Процес стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства

Таким чином, концепція управління фінансовою стійкістю будь-якого підприємства, а особливо великого гірничо-збагачувального комбінату, повинна забезпечувати як у коротко-, так і у довгостроковому періоді платоспроможність підприємства, оптимальне співвідношення активів і пасивів, вхідних та вихідних грошових потоків тощо.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО- ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»

2.1. Загальна характеристика та аналіз техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

Приватне акціонерне товариство «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «ПівнГЗК») – є одним із п'яти підприємств з видобутку та збагачення залізних руд Криворізького басейну. В порівнянні з іншими подібними комбінатами він є одним з найбільших гірничодобувних підприємств Європи, що має завершений цикл добичі та переробки до товарного вигляду відповідної сировини (залізородного концентрату і окатишів) для металургійної промисловості як України, так і інших країн.

Початок діяльності Північного гірничо-збагачувального комбінату датується 1980 роком, коли після декількох років активного будівництва комбінат запрацював на повну потужність. Вже у 1983 році на комбінаті було досягнуто планку у виготовленні з початку діяльності 100 млн.т обкотишів, що стало одним з найкращих результатів у галузі. У 1992 році на комбінаті з початку заснування було видобуто 1 млрд. т залізної руди.

ПрАТ «ПівнГЗК» на сьогоднішній день за структурою власності входить до Метінвест, яка є найбільшою приватною компанією України. Специфіка Групи Метінвест полягає в об'єднанні в єдиний виробничо-збутовий цикл всіх її гірничо-металургійні підприємств. На сьогоднішній день Північним ГЗК керує гірничо-видобувний департамент у структурі Операційної дирекції Групи Метінвест.

Продукція ПрАТ «ПівнГЗК» характеризується такими показниками

якості: залізорудний концентрат – вміст заліза 66%, обкотиші – вміст заліза 60,3% і 63,5%. Якість продукції ПівнГЗК підтверджена міжнародним сертифікатом якості ISO 9001. Основними споживачами продукції комбінату є найбільші металургійні підприємства України, країн Європи і Китаю.

Північний ГЗК має значний виробничий потенціал. Комбінат розташований на території в 7 200 гектарів, виробничі потужності при максимальному завантаженні дозволяють виробляти більше 11 млн. т обкотишів та більше 14 млн. т концентрату. Сировинною базою комбінату є розташовані поруч родовища, видобуток яких відбувається на Ганнівському та Першотравневому кар'єрах. За оцінками геологорозвідки запаси залізистих кварцитів даних родовищ складають біля 3 108 млн. т.

Крім згаданих кар'єрів, які є ключовими в структурі комбінату, до складу ПрАТ «ПівнГЗК» входять 24 структурних підрозділів:

- дробильні фабрики (3 одиниці);
- збагачувальні фабрики (2 одиниці);
- цехи з виготовлення обкотишів (2 одиниці);
- гірничотранспортні цехи (2 одиниці);
- допоміжні цехи та структурні виробничі підрозділи;
- об'єкти соціальної сфери тощо.

Крім згаданих двох кар'єрів, які є основними постачальниками сировини для виробничого процесу на комбінат, також при виготовленні товарної продукції використовується сировина й інших постачальників, а саме:

- вапняк, постачальником якого являється ПрАТ «Комсомольське РУ» (м. Горішні Плавні);

- бентоніт, який постачається ASHAPURA MINECHEM LTD (Індія) та експериментальна партія ТОВ ТК «Дашуковські бентоніти»;

- металеві кулі, які постачаються на комбінат ТОВ «Метінвест Україна».

Варто зауважити, що з 2006 року (рік введення в експлуатацію дробильної фабрики № 3) у Першотравневому кар'єрі застосовується циклічно-поточкова технологія видобутку залізної руди. Також в кар'єрах Північного ГЗК

експлуатується система контролю навантаження і супутникового позиціонування GPS на технологічному автомобільному і залізничному транспорті, що довела свою ефективність та доцільність впровадження.

На комбінаті постійно оновлюється техніка та обладнання, що дозволяє більш ефективно працювати підприємству. Так, у 2021-2023 роках автомобільний парк комбінату поповнився 11 новими 130-тонними самоскидами БілаЗ, що суттєво з позитивного боку відобразилося на стані основних виробничих фондів підприємства. Також було придбано гусеничний бульдозер KOMATSU D375, який зараз успішно виконує виробничі завдання у ГТЦ-1.

Впровадження оновленої техніки в процес виробництва та інших інноваційних рішень позитивно впливає на рівень якості Північного ГЗК, яка у порівнянні з іншими подібними продуцентами є на високому рівні. Порівняльний аналіз якісних характеристик продукції Північного ГЗК та інших ГЗК, що мають відношення до Групи Метінвест, наведено у таблицях 2.1 та 2.2. В таблиці 2.1 наведено дані щодо якісних параметрів залізородного концентрату, мінералогічний склад якого відповідають вимогам подальшої металургійної переробки. Постачається концентрат споживачам переважно залізницею навалом у відкритому рухомому складі.

Більш економічно вигідним видом продукції є залізородні обкотиші. Це вид продукції ГЗК, який виходить в процесі виробничого циклу шляхом грудкування і зміцнення дрібної (пилоподібної) руди і тонкоподрібнених концентратів. Як правило обкотиші, що мають у своєму складі вміст заліза більше 62% йдуть на виготовлення чавуну, а обкотиші, що містять більше 66% заліза у складі – переважно використовуються для виробництва заліза та різних видів сталі. Північний ГЗК виготовляє неофлюсовані обкотиші основністю 0,12 із вмістом заліза 62,5% та офлюсовані обкотиші із вмістом заліза 60-61,9%.

Таблиця 2.1 – Якісні параметри залізорудного концентрату, що виготовляють на ГЗК Групи Метінвест

Виробник продукція Параметр якості	ПівнГЗК	ІнГЗК	ІнГЗК	ІнГЗК	ЦГЗК	ПівдГЗК	ПівдГЗК
	концентрат	концентрат ММС	концентрат МФО	концентрат МФО+	концентрат А-1	концентрат КЗ	концентрат КЗВ
Fe (общ)	65,43	65	67	68,5	68,24	65,12	67,5
Fe ₂ O ₃	63,72	59,77	65,21	66,21	64,36	61,86	64,76
SiO ₂	7,77	8	5,55	4,1	4,36	8,48	5,4
Al ₂ O ₃	0,09	0,32	0,2	0,18	0,04	0,16	0,11
CaO	0,22	0,18	0,3	0,21	0,04	0,17	0,16
MgO	0,24	0,86	0,51	0,39	0,10	0,30	0,19
S	0,055	0,221	0,052	0,03	0,09	0,03	0,03
P	-	0,024	0,014	0,015	0,002	0,006	0,006
волога	<10,5	<10,5	<10	<10	<10	<10,5	<10

Таблиця 2.2 – Якісні параметри залізорудних обкотишів, що виготовляють на ГЗК Групи Метінвест

Виробник продукція Параметр якості	Північний ГЗК	Північний ГЗК	Центральний ГЗК
	неофлюсовані обкотиші підвищеної якості	неофлюсовані обкотиші	неофлюсовані обкотиші
Fe (общ)	>65	>62,5	>65,5
SiO ₂	5,78	8,91	5,20
Al ₂ O ₃	0,26	0,3	0,23
CaO	0,26	0,47	0,42
MgO	0,4	0,48	0,28
S	0,011	0,023	0,014
основність	0,11	0,11	0,12
size 10-14 mm			>85%

Динаміка основних техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» наведено у таблиці 2.3.

Для більшої наочності динаміки основних фінансових показників, а саме: чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та чистий фінансовий результат (чистий прибуток або збиток), наведемо їх значення за 2018-2022 рр. у вигляді діаграми (рис. 2.1), яка продемонструє їх зміну протягом даного періоду.

З даного рисунку ми бачимо значний ріст чистого доходу від реалізації продукції комбінату та чистого прибутку у 2021 році. В той же час рівень собівартості настільки суттєво не змінився. З цього можна зробити висновок, що причина цього в рості відпускних цін продукції комбінату, яке відбулося у 2021 році.

Таблиця 2.3 – Основні техніко-економічних показники виробничо-господарської діяльності Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн.

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Необоротні активи	18 223 311	21 580 138	21 162 437	21 336 642	19 087 790
Оборотні активи	38 144 632	44 789 267	40 214 832	49 530 232	26 428 183
Власний капітал	30 682 589	40 892 606	37 159 042	26 859 046	15 077 577
Довгострокові зобов'язання	1 915 801	3 512 100	4 027 718	3 298 855	2 081 420
Поточні зобов'язання	23 769 553	21 964 699	20 190 509	40 708 973	28 356 976
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	26 102 600	28 472 960	24 063 793	51 816 995	13 835 005
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	13 330 821	16 055 749	13 907 916	15 835 674	10 469 598
Валовий прибуток	12 771 779	12 417 211	10 155 877	35 981 321	3 365 407
Фінансовий результат від операційної діяльності	9 712 781	8 000 404	7 855 324	30 983 207	2 488 667
Чистий фінансовий результат	8 211 036	7 994 978	4 341 033	25 293 042	-2 972 333

В той же час собівартість продукції залишалась практично без змін, що свідчить про стабільний виробничий процес протягом 2021 року. За результатами 2022 року ми бачимо катастрофічне падіння обсягів реалізації, через що й суттєво знизився чистий дохід від реалізації, і, відповідно, з'являється замість чистого прибутку вже збиток у розмірі майже 3 млрд. грн., що сталося вперше за 5 років аналізу Північного комбінату. Причинами цього є в першу чергу військові дії, які паралізували збут продукції традиційними каналами, а саме: морськими шляхами. Через це комбінат вимушений був шукати альтернативні шляхи доставки власної продукції своїм споживачам.

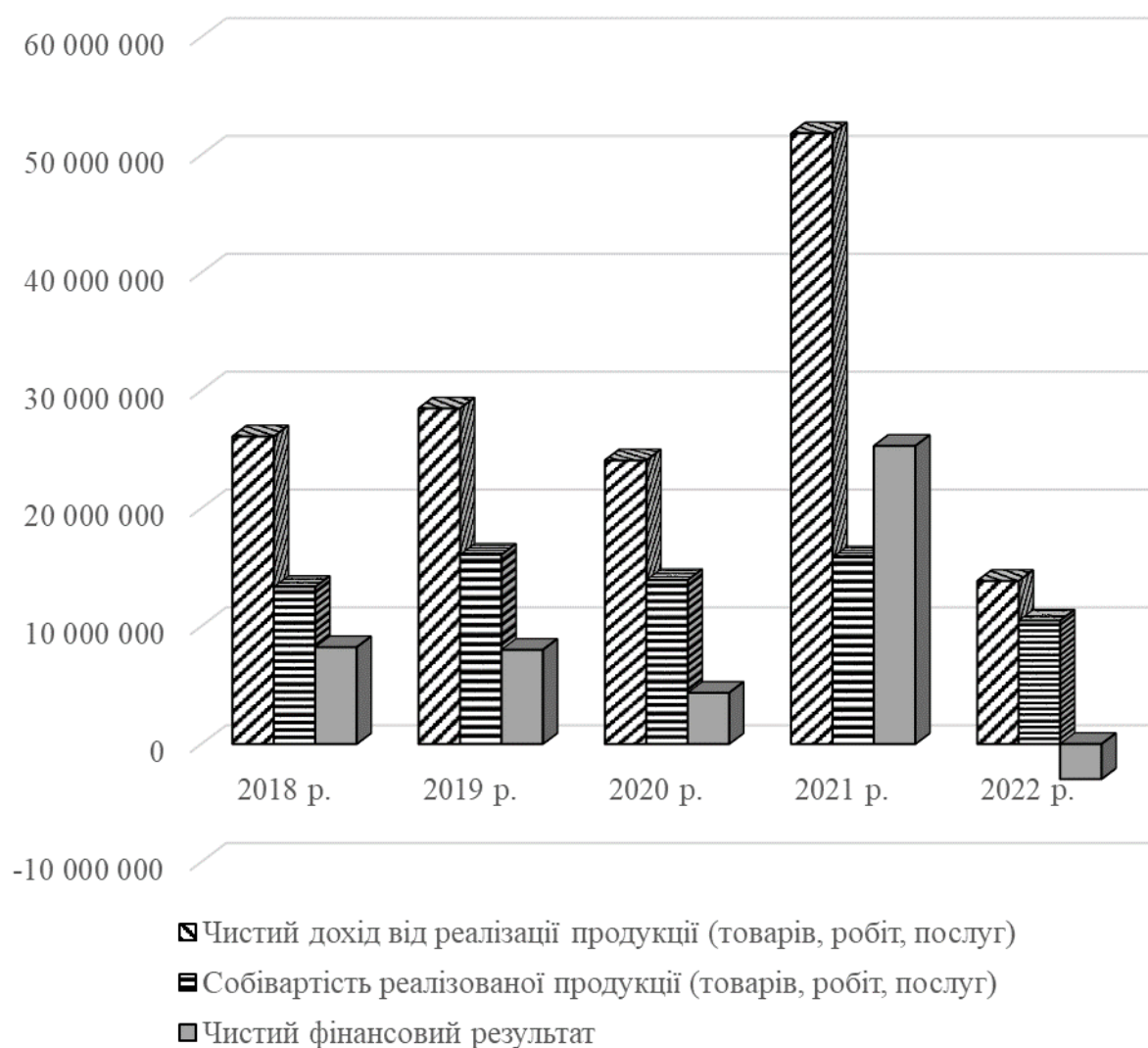

Рисунок 2.1 – Динаміка основних фінансових показників Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн.

Саме це і є причиною того, що собівартість продукції не знизилась пропорційно зменшенню чистого доходу від реалізації продукції. Тобто логістика значно подорожчала і внесла свої негативні корективи в діяльність підприємства.

В цілому ж, не дивлячись на ряд негативних факторів, Північний гірничо-збагачувальний комбінат продовжує ритмічно працювати, надавати своїм споживачам якісну залізородну продукцію, забезпечувати працівникам робочі місця та сплачувати податки до бюджетів різних рівнів.

2.2. Загальна оцінка фінансового стану Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

З метою комплексної характеристики Північного гірничо-збагачувального комбінату необхідно провести детальну оцінку та аналіз його фінансового стану, що дозволить виявити сильні та слабкі сторони в організації фінансової роботи підприємства та на основі цього проаналізувати стан управління його фінансовою стійкістю. Отже, розпочнемо аналіз фінансового стану з вертикального та горизонтального аналізу його балансу.

Таблиця 2.4 – Результати вертикального аналізу балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», %

Стаття балансу	Роки				
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Необоротні активи	32,33	32,52	34,48	30,11	41,94
Оборотні активи	67,67	67,48	65,52	69,89	58,06
Власний капітал	54,43	61,61	60,54	37,90	33,13
Довгострокові зобов'язання	3,40	5,29	6,56	4,66	4,57
Поточні зобов'язання	42,17	33,09	32,90	57,44	62,30
Баланс	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Вертикальний аналіз балансу показує у відсотках питому вагу кожного з розділів балансу, що дозволяє зробити висновок про відповідні зміни на підприємстві. А проведення такого аналізу в динаміці за декілька років – дозволяє оцінити тенденції розвитку та діяльності підприємства. Щоб релевантно оцінити дані зміни та для наочності аналізу наведені розрахунки з таблиці 3.4 наведемо у графічному вигляді (рис. 2.2 та 2.3).

Отже, з наведених розрахунків ми бачимо, що протягом періоду, що аналізувався, питома вага необоротних активів коливалася в проміжку від 32,33 % у 2018 році до 41,94 % у 2022 році, досягаючи у 2021 році мінімуму у 30,11%. Відповідно, питома вага оборотних активів коливалась від 67,67% у 2018 році до 58,06% у 2022 році, досягаючи максимуму 69,89% у 2021 році.

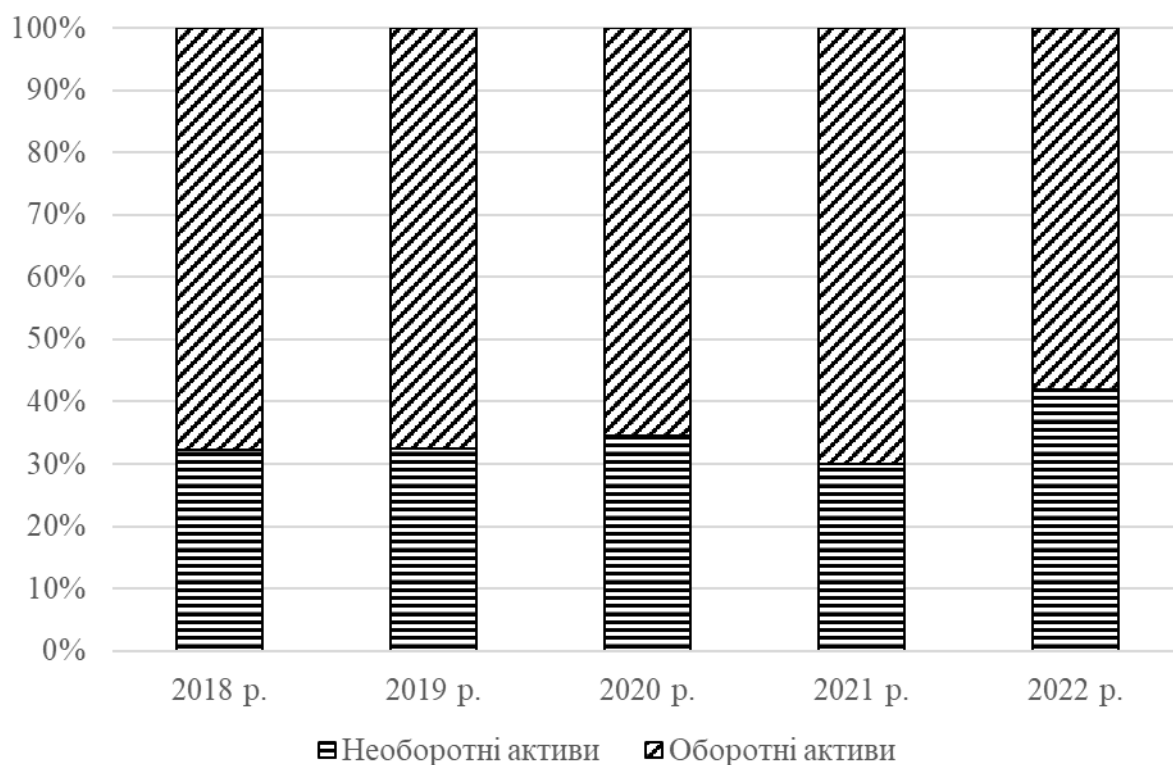

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни структури активу балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», %

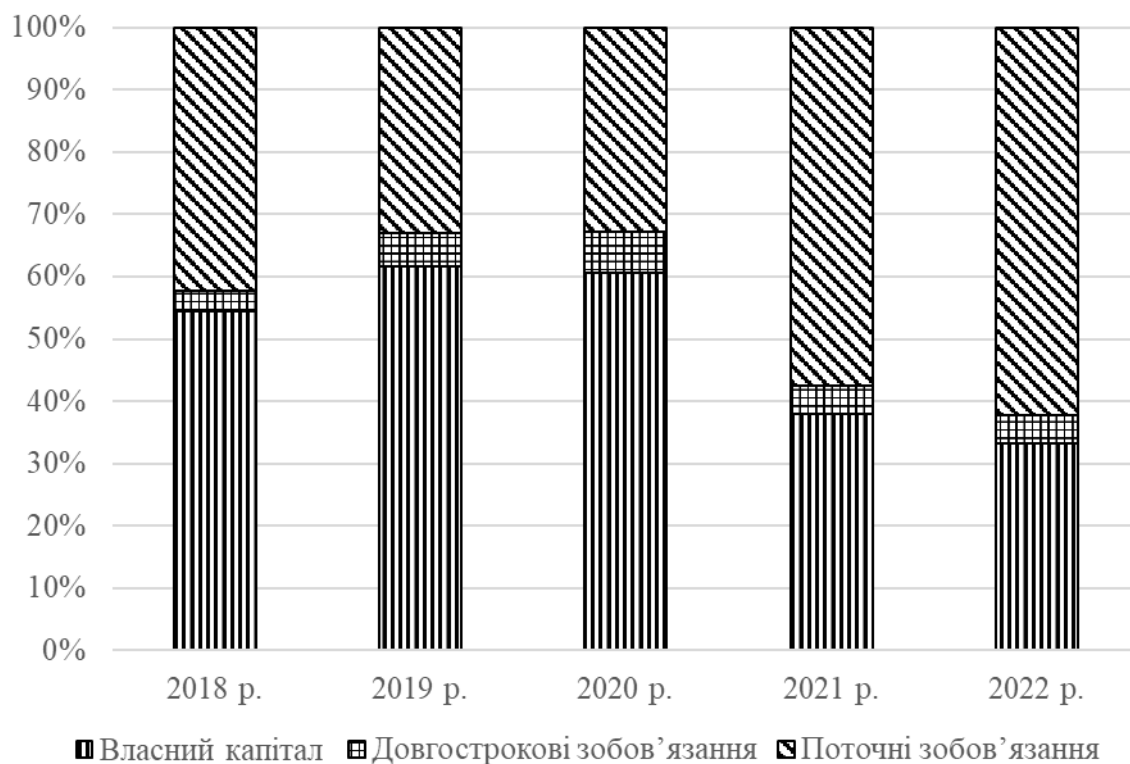

Рисунок 2.2 – Динаміка зміни структури пасиву балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», %

Дивлячись на графічне зображення зміни структури активу, можна сказати, що в принципі, протягом періоду, що аналізувався, спостерігається певна стабільність в цьому плані.

Чого не можна стверджувати щодо змін в структурі пасиву комбінату. Так, питома вага власного капіталу на кінець 2022 року суттєво зменшилась та досягла рівня 33,13% у порівнянні з 54,43% у 2018 році та свого максимуму 61,61% у 2019 році. Це відбувається за рахунок зростання питомої ваги довгострокових запозичень, які має Північний ГЗК. Так, довгострокові зобов'язання досягли у 2022 році 4,57% від валюти балансу, а короткострокові – 63,30% у тому ж 2022 році. Це є негативною тенденцією, яка може призвести до великих проблем у майбутньому, якщо не буде застосовано відповідні менеджерські дії.

Наступним етапом аналізу буде горизонтальний аналіз балансу комбінату. Розрахуємо абсолютні та відносні відхилення, беручи за базу порівняння перший рік з періоду аналізу, тобто 2018. Результати розрахунків наведено у таблицях 2.5 та 2.6.

Таблиця 2.5 – Абсолютні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн. (база порівняння 2018 рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2018	2021/2018	2022/2018
Необоротні активи	3 356 827	2 939 126	3 113 331	864 479
Оборотні активи	6 644 635	2 070 200	11 385 600	-11 716 449
Власний капітал	10 210 017	6 476 453	-3 823 543	-15 605 012
Довгострокові зобов'язання	1 596 299	2 111 917	1 383 054	165 619
Поточні зобов'язання	-1 804 854	-3 579 044	16 939 420	4 587 423
Баланс	10 001 462	5 009 326	14 498 931	-10 851 970

З наведених результатів аналізу можна зробити наступні висновки. Необоротні активи протягом 2018-2022 року змінювалися. Так, у 2019 році вони зросли на 3 356 827 тис. грн. або збільшилися на 18,42%.

Таблиця 2.6 – Відносні відхилення за статтями балансу Приватного

акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», %
(база порівняння 2018 рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2018	2021/2018	2022/2018
Необоротні активи	18,42	16,13	17,08	4,74
Оборотні активи	17,42	5,43	29,85	-30,72
Власний капітал	33,28	21,11	-12,46	-50,86
Довгострокові зобов'язання	83,32	110,24	72,19	8,64
Поточні зобов'язання	-7,59	-15,06	71,27	19,30
Баланс	17,74	8,89	25,72	-19,25

Станом же на кінець 2022 року ми бачимо суттєве зменшення за практично всіма статтями балансу. Так, оборотні активи зменшилися на 11 716 449 тис. грн. або на 30,72% у порівнянні з 2018 роком, власний капітал зменшився на 15 605 012 тис. грн. або на 50,86% у порівнянні з 2018 роком.

Для розуміння щорічних змін проведено розрахунки абсолютних та відносних відхилень з базою порівняння попереднього року, результати яких наведено у таблицях 2.7 та 2.8.

Таблиця 2.7 – Абсолютні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн. (база порівняння – попередній рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи	3 356 827	-417 701	174 205	-2 248 852
Оборотні активи	6 644 635	-4 574 435	9 315 400	-23 102 049
Власний капітал	10 210 017	-3 733 564	-10 299 996	-11 781 469
Довгострокові зобов'язання	1 596 299	515 618	-728 863	-1 217 435
Поточні зобов'язання	-1 804 854	-1 774 190	20 518 464	-12 351 997
Баланс	10 001 462	-4 992 136	9 489 605	-25 350 901

При такому аналізі ми бачимо, що щорічно зменшуються розміри статей балансу, що свідчить про негативну тенденцію справ на Північному гірничо-збагачувальному комбінаті.

Таблиця 2.8 – Відносні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», % (база порівняння – попередній рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи	18,42	-1,94	0,82	-10,54
Оборотні активи	17,42	-10,21	23,16	-46,64
Власний капітал	33,28	-9,13	-27,72	-43,86
Довгострокові зобов'язання	83,32	14,68	-18,10	-36,90
Поточні зобов'язання	-7,59	-8,08	101,62	-30,34
Баланс	17,74	-7,52	15,46	-35,77

Однак дані розрахунки не можна повністю використовувати для оцінки ситуації, тому що в цей період відбулося через ряд загальновідомих причин суттєве зростання курсу долару США. У зв'язку з тим, що комбінат є експортно орієнтованим підприємством, все ж доцільним є провести відповідні розрахунки з прив'язкою до курсу долару. Також доцільним є для порівняння брати дані за 2012 рік, як останній рік, в якому економіка не відчувала впливу різноманітних кризових явищ. Тому в роботі проведено перерахунок вищенаведених значень статей балансу з грн. у долари США та розраховані абсолютні та відносні відхилення даних з метою більш релевантного аналізу.

Таблиця 2.9 – Вихідні дані для аналізу балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. дол. США.

Статті балансу	Роки					
	2012 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Необоротні активи	1 629 653	658 119	910 939	748 583	782 135	521 952
Оборотні активи	1 134 934	1 377 560	1 890 640	1 422 527	1 815 624	722 674
Власний капітал	1 475 484	1 108 075	1 726 155	1 314 434	984 569	412 294
Довгострокові зобов'язання	329 614	69 187	148 252	142 473	120 926	56 916
Поточні зобов'язання	959 489	858 417	927 172	714 203	1 492 264	775 416
Баланс	2 764 587	2 035 679	2 801 579	2 171 110	2 597 759	1 244 626
Курс долару США НБУ, грн.	7,99	27,69	23,69	28,27	27,28	36,57

Таблиця 2.10 – Абсолютні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. доларів США. (база порівняння – 2018 рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2018	2021/2018	2022/2018
Необоротні активи	252 820	90 464	124 016	-136 167
Оборотні активи	513 080	44 967	438 064	-654 886
Власний капітал	618 080	206 359	-123 506	-695 781
Довгострокові зобов'язання	79 065	73 286	51 738	-12 271
Поточні зобов'язання	68 755	-144 214	633 848	-83 000
Баланс	765 900	135 431	562 081	-791 053

Таблиця 2.11 – Відносні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», перерахованими в дол.США, % (база порівняння 2018 рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2018	2021/2018	2022/2018
Необоротні активи	38,42	13,75	18,84	-20,69
Оборотні активи	37,25	3,26	31,80	-47,54
Власний капітал	55,78	18,62	-11,15	-62,79
Довгострокові зобов'язання	114,28	105,92	74,78	-17,74
Поточні зобов'язання	8,01	-16,80	73,84	-9,67
Баланс	37,62	6,65	27,61	-38,86

Таблиця 2.12 – Абсолютні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. доларів США (база порівняння – попередній рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи	252 820	-162 356	33 552	-260 183
Оборотні активи	513 080	-468 113	393 098	-1 092 950
Власний капітал	618 080	-411 721	-329 865	-572 276
Довгострокові зобов'язання	79 065	-5 779	-21 547	-64 010
Поточні зобов'язання	68 755	-212 969	778 062	-716 848
Баланс	765 900	-630 469	426 650	-1 353 133

Таблиця 2.13 – Відносні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», перерахованими в дол. США, % (база порівняння – попередній рік)

Статті балансу	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2022/2021
Необоротні активи	38,42	-17,82	4,48	-33,27
Оборотні активи	37,25	-24,76	27,63	-60,20
Власний капітал	55,78	-23,85	-25,10	-58,12
Довгострокові зобов'язання	114,28	-3,90	-15,12	-52,93
Поточні зобов'язання	8,01	-22,97	108,94	-48,04
Баланс	37,62	-22,50	19,65	-52,09

Таблиця 2.14 – Абсолютні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. доларів США (база порівняння – 2012 рік)

Статті балансу	2018/2012	2019/2012	2020/2012	2021/2012	2022/2012
Необоротні активи	-971 534	-718 714	-881 070	-847 518	-1 107 701
Оборотні активи	242 626	755 707	287 593	680 691	-412 260
Власний капітал	-367 410	250 671	-161 050	-490 915	-1 063 191
Довгострокові зобов'язання	-260 426	-181 361	-187 140	-208 688	-272 697
Поточні зобов'язання	-101 073	-32 318	-245 287	532 775	-184 073
Баланс	-728 908	36 992	-593 477	-166 828	-1 519 961

Таблиця 2.15 – Відносні відхилення за статтями балансу Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», перерахованими в дол. США, % (база порівняння – 2012 рік)

Статті балансу	2018/2012	2019/2012	2020/2012	2021/2012	2022/2012
Необоротні активи	-59,62	-44,10	-54,06	-52,01	-67,97
Оборотні активи	21,38	66,59	25,34	59,98	-36,32
Власний капітал	-24,90	16,99	-10,92	-33,27	-72,06
Довгострокові зобов'язання	-79,01	-55,02	-56,78	-63,31	-82,73
Поточні зобов'язання	-10,53	-3,37	-25,56	55,53	-19,18
Баланс	-26,37	1,34	-21,47	-6,03	-54,98

Отже, наведені результати розрахунків в доларах США показують вже зовсім іншу характеристику фінансового стану Північного гірничо-збагачувального комбінату. І якщо проводити порівняння з 2012 роком, то ми бачимо падіння за всіма статтями балансу, що є негативним явищем та

тривожним сигналом для керівництва комбінату.

Наступним етапом є аналіз даних звіту про фінансові результати, який також вважаємо за доцільне провести за умови переведення показників з грн. у долари США, що дасть можливість здійснити релеватне порівняння динаміки змін.

Таблиця 2.16 – Вихідні дані для аналізу статей фінансового звіту Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. грн.

Показники	Роки					
	2012 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	13 212 593	26 102 600	28 472 960	24 063 793	51 816 995	13 835 005
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	5 493 401	13 330 821	16 055 749	13 907 916	15 835 674	10 469 598
Валовий прибуток	5 972 438	12 771 779	12 417 211	10 155 877	35 981 321	3 365 407
Фінансовий результат від операційної діяльності	5 158 460	9 712 781	8 000 404	7 855 324	30 983 207	2 488 667
Чистий фінансовий результат	4 504 328	8 211 036	7 994 978	4 341 033	25 293 042	-2 972 333
Курс долару США НБУ, грн.	7,99	27,69	23,69	28,27	27,28	36,57

Таблиця 2.17 – Вихідні дані для аналізу статей фінансового звіту Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. дол. США.

Показники	Роки					
	2012 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 653 641	942 672	1 201 898	851 213	1 899 450	378 316
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	687 535	481 431	677 744	491 967	580 487	286 289
Валовий прибуток	747 489	461 242	524 154	359 246	1 318 963	92 026
Фінансовий результат від операційної діяльності	645 615	350 769	337 712	277 868	1 135 748	68 052
Чистий фінансовий результат	563 746	296 534	337 483	153 556	927 164	-81 278

Для наочного порівняння наведемо в графічному вигляді динаміку змін чистого доходу від реалізації продукції та чистого прибутку (збитку), перерахованих в доларах США (рис 2.3).

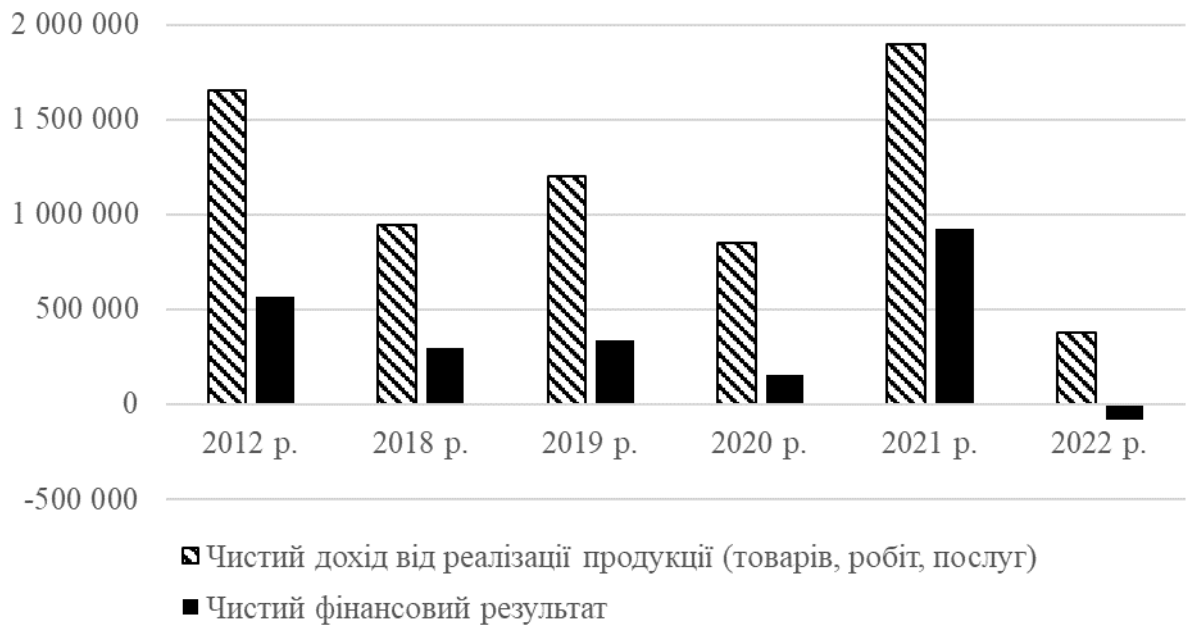

Рисунок 2.3 – Динаміка зміни чистого доходу від реалізації та чистого прибутку Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. дол. США.

Згідно наведених даних, ми бачимо, що до 2021 р. рівень реалізації та прибутків 2012 року, як останнього докризового року, був для комбінату недосяжним. І лише у 2021 році відбувся стрімкий ріст як доходів від реалізації, так і чистого прибутку. 2022 рік ознаменувався початком військових дій, що негативно відобразилося в цілому на економіці України і, в тому числі, на стані Північного ГЗК, що проявилось в суттєвому зниженні фінансових показників. Детально відхилення статей фінансового звіту від відповідних значень 2012 року в абсолютному та відносному вираженні наведені відповідно у таблицях 2.18 та 2.19.

Таблиця 2.18 – Абсолютні відхилення за статтями звіту про фінансові результати Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», тис. доларів США (база порівняння – 2012 рік)

Показники	2018/2012	2019/2012	2020/2012	2021/2012	2022/2012
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-710 969	-451 743	-802 428	245 809	-1 275 325
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-206 104	-9 791	-195 567	-107 048	-401 245
Валовий прибуток	-286 248	-223 335	-388 243	571 474	-655 463
Фінансовий результат від операційної діяльності	-294 846	-307 902	-367 747	490 134	-577 562
Чистий фінансовий результат	-267 211	-226 262	-410 190	363 419	-645 024

Таблиця 2.19 – Відносні відхилення за статтями звіту про фінансові результати Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», перерахованими в дол. США, % (база порівняння – 2012 рік)

Показники	2018/2012	2019/2012	2020/2012	2021/2012	2022/2012
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-42,99	-27,32	-48,52	14,86	-77,12
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	-29,98	-1,42	-28,44	-15,57	-58,36
Валовий прибуток	-38,29	-29,88	-51,94	76,45	-87,69
Фінансовий результат від операційної діяльності	-45,67	-47,69	-56,96	75,92	-89,46
Чистий фінансовий результат	-47,40	-40,14	-72,76	64,46	-114,42

Ці дані підтверджують висновки, отримані вище з графічного відображення показників (рис. 2.3). Спостерігається у 2021 році збільшення на 14,86% чистого доходу від реалізації продукції, зменшення собівартості продукції на 15,57%, збільшення валового та чистого прибутків відповідно на 76,45% та 64,46%, що свідчить про стіке становище комбінату у 2021 році.

Якби дана тенденція розвитку комбінату не була порушена через зовнішні фактори, на сьогодні Північний ГЗК мав би значний запас фінансової стійкості та значний позитивний фінансовий результат від своєї діяльності. Однак у 2022 році розпочався військовий конфлікт, який звів нанівець усі досягнення попередніх років і чистий дохід від реалізації, прорахований у доларах США знизився на 77,12%, валовий прибуток знизився на 87,69%, а чистий прибуток впав на 114,42% і комбінат взагалі отримав збиток.

2.3. Аналіз стану управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

При оцінці стану управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» є доцільним відійти від класичного підходу щодо даного напрямку, а зосередитися на оцінці ризиків, що прямо чи опосередковано впливають на фінансову стійкість комбінату.

Отже, основними фінансовими ризиками в процесі діяльності Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» є:

- кредитні ризики;
- валютні ризики;
- ризик ліквідності;
- ризик управління капіталом.

Факторами кредитних ризиків підприємства виступають грошові кошти та їх еквіваленти, а також сукупністю депозитів, розміщених в різноманітних фінансових установах та банках. Крім зазначеного до причин кредитних ризиків слід віднести операції з контрагентами, включаючи непогашену дебіторську заборгованість. З метою мінімізації кредитних ризиків та для поліпшення стану управління фінансовою стійкістю на комбінаті застосовуються ліміти кредитних ризиків для кожного клієнта, які об'єднані у відповідні групи. Методика розрахунку лімітів кредитного ризику для

кожного конкретного контрагента наступна: обчислюється внутрішній або зовнішній кредитний рейтинг конкретного суб'єкта господарювання, на основі чого він додається до відповідної групи з визначеним лімітом. Фінансове управління комбінату регулярно контролюють та перевіряють дотримання кредитних лімітів при роботі з контрагентами.

Грошові кошти, дебіторська заборгованість за основною діяльністю та інша дебіторська заборгованість є сукупністю фінансових активів комбінату, які потенційно призводять до кредитного ризику. Балансова вартість фінансових активів виступає максимальним рівнем кредитного ризику гірничо-збагачувального комбінату. На кінець 2022 року максимальний кредитний ризик Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» наведено у таблиці 2.20.

Таблиця 2.20 – Максимальний кредитний ризик Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»

Активи у Звіті про фінансовий стан, тис. грн	31 грудня 2022 р.	31 грудня 2021 р.
Торговельна дебіторська заборгованість	7 206 553	37 110 876
Інша дебіторська заборгованість	9 059 611	1 293 595
Грошові кошти та еквіваленти	56 120	125 023
Разом	16 322 284	38 529 494

Наступний вид ризиків, до яких має суттєву схильність Північний гірничо-збагачувальний комбінат є валютні ризики. Коливання валютних курсів під час здійснення основних (співпраця з клієнтами) та валютних операцій є головною причиною, що обумовлює такий вид ризику.

Північний гірничо-збагачувальний комбінат значну частку своєї продукції реалізує іноземним споживачам, а також купує певну частину обладнання та необхідних матеріалів за кордоном, а тому кредитні ризики оминути неможливо. Основні валюти, якими користується комбінат є українська гривня, Євро та долар США.

З урахуванням цього комбінат зазнає вплив операційного валютного

ризикау, який стосується валютних монетарних активів та зобов'язань.

Процедури реалізації та закупівлі комбінату, що здійснюються в іноземних валютах, зазнають значного впливу даного ризику.

Для оцінки чутливості комбінату до коливань курсу валют сформуємо таблицю 2.21, в якій наведено за умови константи всіх інших умов, крім валютного курсу, рівень чутливості до допустимо ймовірної курсової зміни.

Таблиця 2.21 – Аналіз чутливості прибутку Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» до курсових змін

Валюта	2022 рік		2021 рік	
	Зміни в обмінному курсі, %	Ефект на прибуток, тис. грн.	Зміни в обмінному курсі, %	Ефект на прибуток, тис. грн.
Долари США/Гривні	10 %	1 049 065	10 %	824 117
Євро/Гривні	10%	166 541	10%	112 907

Наступним типом ризиків, які завдають суттєвого впливу на діяльність комбінату та на його фінансову стійкість є ризик ліквідності. Тобто, це ймовірність відсутності можливості погасити вчасно та в необхідному обсязі свої зобов'язання. Задля мінімізації або й повного уникнення даного типу ризику на комбінаті постійно здійснюється моніторинг стану ліквідності, а також проводиться детальне бюджетування й прогноз надходження та витрат фінансових ресурсів протягом коротко- та середньострокового періоду. Це дає можливість мати в наявності необхідну суму грошових коштів на кожен необхідну дату, що дозволяє виконувати в повному обсязі свої зобов'язання та мінімізувати ліквідні ризики.

Нижче у таблиці 2.22 згруповано фінансові зобов'язання Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» за залишковим терміном погашення по контрактам.

Таблиця 2.22 – Згруповані фінансові зобов'язання Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» за залишковим терміном погашення по контрактам станом на 31.12.2022р., тис. грн.

Зобов'язання	Строк погашення						Разом
	до 1 року	1-2 роки	2-3 роки	3-4 роки	4-5 років	більше 5 років	
Кредити та позики	11 170 315	264 567	264 567	264 567	264 656	-	12 228 672
Оренда	24 607	23 568	22 889	17 247	826	77	89 214
Інші фінансові зобов'язання	16 924 458	57 337	15 977	11 831	-	3 331	17 012 934
Разом:	28 119 380	345 472	303 433	293 645	265 482	3 408	29 330 820

Отже, зі згрупованих у таблиці даних ми бачимо, що комбінат має рівномірно розподілену заборгованість за роками. Лише поточна заборгованість, з терміном погашення до 1 року, має суттєве переважання, що є негативним з точки зору управління фінансовою стійкістю підприємства. Для оцінки даної ситуації в динаміці, проведемо відповідні групування даних за 2021 рік (таблиця 2.23).

Таблиця 2.23 – Згруповані фінансові зобов'язання Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» за залишковим терміном погашення по контрактам станом на 31.12.2021р., тис. грн.

Зобов'язання	Строк погашення						Разом
	до 1 року	1-2 роки	2-3 роки	3-4 роки	4-5 років	більше 5 років	
Кредити та позики	23 186 470	208 734	209 813	209 813	209 813	209 903	24234546
Оренда	20 531	19 442	18 358	17 738	13 159	-	89228
Інші фінансові зобов'язання	16 702 056	194 415	43 168	12 022	8 900	3886	16964447
Разом:	39909057	422591	271339	239573	231872	213789	41288221

При порівняльному аналізі наведених згрупованих даних щодо заборгованостей комбінату видно, що концептуально ситуація в 2021 та 2022 році схожа. А саме, найбільша питома вага кредитів та позик з терміном

погашення до 1 року і практично незмінною сумою по наступним чотирьом категоріям. З точки зору управління фінансовою стійкістю підприємства це є негативною тенденцією, тому що існує велике навантаження за виплатами зобов'язань у найближчий період часу. В той же час є позитивні моменти, які полягають в тому, що у 2022 році сума кредитів та позик з терміном погашення до 1 року більше, ніж у 2 рази менша, ніж роком раніше. Це свідчить про позитивні аспекти в фінансовій діяльності комбінату.

Негативним є збільшення зобов'язань з орендних платежів за всіма групами. Також негативним явищем є збільшення інших фінансових зобов'язань у 2022 році.

Далі необхідно оцінити ризик управління капіталом на комбінаті з метою оцінки можливостей продовжувати діяльність в майбутньому для забезпечення прибутку на підприємстві, а також забезпечення фінансування операційної діяльності, капітальних вкладень та стратегії розвитку суб'єкту господарювання. З цією метою фінансові служби комбінату постійно докладають максимум зусиль для забезпечення оптимальної структури капіталу. Оптимальна структура капіталу формується в залежності від економічного середовища в країні і на зовнішніх ринках, а також стану сировинних ринків і настроях на них.

В цілому можна зауважити, що на Приватному акціонерному товаристві «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» фінансова робота, в тому числі й управління фінансовою стійкістю, поставлена на відповідному високопрофесійному рівні. Результатами цього є більш-менш нормальне становище комбінату в плані фінансової стійкості. Однак, події останніх років, а саме: військовий конфлікт та супутні з цим проблеми, внесли суттєві негативні корективи в діяльність комбінату в цілому та управлінні фінансовою стійкістю зокрема. Принципи та методи, які використовувалися до 2022 року на сьогоднішній час не є настільки ефективними, а тому потребують удосконалення та адаптації під сучасні умови ведення Північним ГЗК своєї діяльності.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»

3.1. Загальні рекомендації щодо поліпшення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства.

За ринкових умов здійснення господарської діяльності, а особливо в ракурсі сьогоднішніх негативних кризових явищ, кожне підприємство ставить перед собою за мету забезпечити ефективність та безперервність власної діяльності. Гірничо-збагачувальні комбінати при всій схожості з підприємствами інших галузей мають певні особливості діяльності, які мають відповідне відображення в умовах забезпечення та управління їх фінансовою стійкістю. В першу чергу це монопродуктовість підприємств та велика інертність діяльності, яка обумовлюється технологічними особливостями здійснення основної операційної діяльності таких суб'єктів господарювання. Тобто гірничо-збагачувальне підприємство не може кардинально змінити профіль своєї діяльності або освоїти випуск абсолютно іншої продукції, як би цього не вимагав ринок та зовнішні умови. У зв'язку з цим більшість процесів проходить по інерції, яку досить важко, а іноді й неможливо, змінити. В той же час це не означає, що зробити взагалі абсолютно нічого неможна. Ні, навіть за таких складних умов необхідно шукати відповідні резерви та можливості для поліпшення, або хоча б недопущення погіршення ситуації.

Як вже було зазначено, на фінансову стійкість підприємства впливає велика кількість факторів, кожен з яких має різний ступінь впливу в кожному конкретному часі. Тобто матриця загроз для фінансової стійкості гірничо-збагачувального підприємства не є якоюсь константою, а постійно видозмінюється в залежності від ситуації на міжнародних ринках, в країні та

суспільстві тощо. Тому для підтримання фінансової стійкості на певному рівні у підприємства повинна бути гнучка структура капіталу, яка за будь-яких умов зможе забезпечити самофінансування та збереження платоспроможності. У випадку відсутності можливості інвестувати в розвиток та операційну діяльність власні кошти, повинна бути можливість залучення сторонніх фінансових ресурсів.

Фінансова стійкість підприємства суттєво залежить від ефективної організації фінансових потоків, можливості покривати грошовий дефіцит та генерування фінансових ресурсів в необхідному розмірі.

Грошові потоки знаходяться в постійному кругообігу, під час якого вони гроші перебувають на різних стадіях в певний проміжок часу. Від грамотно побудованої системи оптимізації грошових потоків на підприємстві, зокрема від формування раціонального використання активів та структуризації пасивів, суттєво залежить як ефективність всієї діяльності, так і управління фінансовою стійкістю. На основі аналізу та оцінки сучасних умов здійснення господарської діяльності відбувається оптимізація фінансових надходжень та витрат (фінансових потоків) суб'єктів господарської діяльності. Виходячи з цього, основними напрямками такої оптимізації є:

- баланс вхідних та вихідних фінансових потоків з тенденцією до зростання перших над другими;
- врахування фактору часу при використанні та формуванні грошових потоків;
- направлення максимуму зусиль колективу підприємства на збільшення вхідного грошового потоку та мінімізацію вихідного.

Для проведення такої оцінки та аналізу необхідно враховувати сукупність причин, що впливають на надходження та витрачання фінансових ресурсів на підприємстві. Укрупнено всю таку сукупність слід поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні фактори, які схематично наведено на рис. 3.1 [14, с. 160].

Рисунок 3.1 – Вплив факторів на формування грошових потоків підприємства

Наявність дефіциту або профіциту при розгляді грошових потоків не є однозначно позитивним або негативним явищем. Кожну ситуацію необхідно розглядати окремо в контексті існуючих обставин та особливостей. В той же час в загальному розумінні наявність дефіциту при формуванні грошових потоків може свідчити про зниження рівня ліквідності та платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності. Також це може бути свідченням порушення термінів погашення заборгованостей, як короткострокових, так і довгострокових, зростання тривалості обороту коштів тощо. В підсумку така ситуація може призвести до зниження рентабельності та рівня ефективності операційної діяльності господарюючого суб'єкта. Однак може бути і ситуація, при якій наявність від'ємного фінансового потоку свідчить про зростання на підприємстві, про розширення виробничих потужностей, оновлення техніки тощо. В короткостроковому періоді така ситуація також призведе до зниження рівня загальної рентабельності та ефективності, однак в перспективі для підприємства це буде позитивним трендом розвитку.

В той же час наявність позитивного сальдо фінансового потоку з першого погляду є позитивним явищем. Дійсно, при такій ситуації відбувається

перевищення доходів над витратами підприємства. І причини цього можуть бути різними. При традиційному розумінні таке перевищення можливе при зростанні, наприклад, цін на продукцію та обсягів реалізації та зниження собівартості продукції. І це є позитивним трендом в розвитку підприємства. Однак можлива ситуація, за якою перевищення вхідного грошового потоку над вихідним є свідченням згорання виробничої або інвестиційної програми тощо, що є негативним трендом. Також постійна наявність профіциту грошового потоку в сучасних українських умовах через інфляційні процеси не є позитивним. Довгострокове зберігання грошей на розрахункових рахунках підприємства свідчить про відсутність програм використання коштів у господарській діяльності суб'єкта господарювання, що є негативним з точки зору відсутності ефекту від залучення нових фінансових ресурсів у процес виробництва та з урахуванням інфляційних процесів.

Тому з метою поліпшення управління фінансовою стійкістю підприємств взагалі та зокрема гірничо-збагачувального підприємства необхідно впроваджувати певну концепцію оптимізації як дефіциту, так і профіциту сальдо фінансових потоків з урахуванням структури виробничо-господарської діяльності та фінансово-економічних особливостей ведення бізнесу. Виходячи з цього, можна говорити про наявність певних етапів фінансової стабілізації діяльності суб'єкта господарювання, які мають різні механізми, спрямовані на вирішення безпосередніх задач в кожному окремому випадку (табл. 3.1).

Кожен з наведених механізмів є вартий уваги та впровадження в діяльність підприємства за сукупності певних умов. Оперативний механізм направлений в першу чергу на мінімізацію поточних зовнішніх зобов'язань підприємства у короткостроковому періоді та на збільшення грошової маси, що забезпечує оплату цих зобов'язань згідно встановлених термінів. Сутність принципу «відсікання зайвого» полягає у скороченні розмірів як поточних витрат, які не є важливими для діяльності підприємства, і окремих ліквідних активів, які не використовуються в даний час та не плануються використовуватися протягом найближчих 3-5 років і можуть бути

конвертовані в грошову форму.

Таблиця 3.1 – Основні механізми фінансової стабілізації підприємства

Етапи фінансової стабілізації	Механізми фінансової стабілізації		
	Оперативний	Тактичний	Стратегічний
1. Ліквідація неплатоспроможності	Система заходів, заснована на використанні принципу «Відсікання зайвого»		
2. Відновлення фінансової рівноваги		Система заходів, заснована на виконанні моделей фінансової рівноваги	
3. Зміна фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання			Система заходів, заснована на використанні моделей фінансової підтримки прискорення зростання

Даний етап вважається успішно пройденим, якщо повністю або частково ліквідована (зменшена) неплатоспроможність підприємства та відсутня загроза банкрутства.

Наступний, тактичний механізм складається з сукупності дій задля досягнення точки фінансової рівноваги на підприємстві, що можливо за умови відповідності фінансової структури капіталу певним затвердженим критеріям.

Стратегічний механізм полягає у забезпеченні економічного розвитку та зростання підприємства у майбутньому на основі стабільного зростання виробничої програми, прискорення темпів обертання грошових коштів та зростання ринкової вартості підприємства.

Для кожного з наведених механізмів актуальним та важливим є пошук резервів збільшення прибутку суб'єкта господарювання, які укрупнено наведено на рис. 3.2.

Рисунок 3.2 – Концептуальні резерви збільшення прибутку підприємства

Безумовно, в умовах реальної господарської діяльності кожна група цих методів може зазнати певних змін та трансформації, однак в цілому вони є актуальні та важливі для господарюючих суб'єктів. В той же час управління великим підприємством, яким є гірничо-збагачувальний комбінат, вимагає точності розрахунків, ефективності планування і прогнозування, що можливо зробити за умови впровадження відповідного інформаційно-аналітичного інструментарію управління прибутком.

Для цього необхідно застосування економіко-математичних методів і моделей, які дозволяють формалізувати фактори зовнішнього і внутрішнього середовищ та здійснювати процес прийняття рішень щодо управління прибутком на основі розрахунків. Найбільш оптимальним для даних умов є впровадження багатопараметричних математичних моделей, які враховують сукупність ендогенних та екзогенних факторів та прораховують прогнозні дані відповідних показників діяльності підприємства. Також дані моделі дозволяють обґрунтовувати стратегію і тактику розвитку підприємства й

створення відповідних сприятливих умов для формування позитивного сальдо грошових потоків на підприємстві.

Для формування такої математичної моделі та враховуючи, що Північний ГЗК є підприємством з низькономенклатурним виробництвом, наведемо вирази для визначення таких параметричних показників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Визначення параметричних показників, що формують прибуток підприємства в низькономенклатурному виробництві

Позначення показника	Найменування показника	Формула
b	Коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції	$b = Vб/Vа$
p	Коефіцієнт віддачі витрат в базисному періоді	$p = Ца/Са$
d	Коефіцієнт зміни ціни реалізації продукції	$d = Цб/Ца$
Co	Собівартість реалізації в базисному періоді	$Co = Cзм+Cст/OP1$
r	Коефіцієнт змінних витрат в базисному періоді	$r = Cзм/Co$
C1	Собівартість одиниці продукції в аналізованому періоді	$C1 = Cзм+Cст/Vб$
f	Коефіцієнт зміни постійних витрат в аналізованому періоді	$f = C1ст/Cст$
g	Коефіцієнт зміни собівартості продукції базисного періоду під впливом зміни її змінних складових	$g = Kz r+(1-r)$

позначення:

де $Vа$, $Vб$ – обсяги (в натуральному вираженні) виробництва і реалізації продукції відповідно в аналізованому та базисному періодах;

$Ца$, $Цб$ – ціни реалізації одиниці продукції відповідно в аналізованому та базисному періодах.

$Cзм$ – змінні витрати на одиницю продукції базисного періоду;

$Cст$ – умовно-постійні витрати в абсолютному вираженні на випуск продукції базисного періоду;

$\Delta Cст$ – приріст умовно-постійних витрат в аналізованому періоді;

Kz – коефіцієнт зміни змінних витрат базисного періоду в аналізованому періоді.

Основою даної моделі є розрахунок індексу прибутку підприємства I,

який визначається [2, с. 9-12] як відношення прибутку за аналізований період Π_a , до прибутку Π_b за період, що прийнято за базисний, тобто:

$$I = \frac{\Pi_a}{\Pi_b} \quad (3.1)$$

Враховуючи, що прибуток від реалізації визначається за формулою:

$$I = V^*(\Pi - C) \quad (3.2)$$

то індекс прибутку обчислюється наступним чином:

$$I = \frac{V_a^*(\Pi_a - C_a)}{V_b^*(\Pi_b - C_b)} \quad (3.3)$$

Послідовно підставляючи у формулу 3.1 вирази з табл. 3.2, одержимо:

$$I = \frac{b(\Pi_b - C_b)}{C_a \left(\frac{\Pi_a}{C_a} - 1 \right)} = \frac{b \left(\frac{d\Pi_a}{C_a} - \frac{C_b}{C_a} \right)}{p-1} = \frac{b \left(pd - \frac{Kz C_{зм} + \frac{C_{ст} + \Delta C_{ст}}{b V_a}}{C_a} \right)}{p-1} =$$

$$\frac{b \left(bd - Kz r - \frac{C_{ст} + (1+f)}{C_{ст} b V_a} \right)}{p-1} = \frac{b \left(pd - Kz r - \frac{(1-r)(1+f)}{b} \right)}{p-1} \quad (3.4)$$

У кінцевому вигляді одержаний вираз можна записати:

$$I = \frac{b \left(pb - Kz r - \frac{(1-r)(1+f)}{b} \right)}{p-1} \quad (3.5)$$

Отже застосування цієї багатопараметричної функції дозволить прораховувати зміни прибутку комбінату при зниженні або збільшенні обсягів реалізації продукції гірничо-збагачувального підприємства, що позитивно відобразиться на стані управління його фінансовою стійкістю.

3.2. Розробка напрямків удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

Використовуючи наведену вище багатопараметричну функцію, проведемо розрахунки за даними Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» на підставі даних його фінансової звітності станом на кінець 2022 року (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Параметричні показники, що формують прибуток Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»

Показник	2022 р.
Коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції	1,02
Коефіцієнт віддачі витрат в базисному періоді	1,35
Коефіцієнт зміни ціни реалізації продукції	1,04
Собівартість реалізації в базисному періоді	749,95
Коефіцієнт змінних витрат в базисному періоді	0,61
Собівартість одиниці продукції в аналізованому періоді	1138,65
Коефіцієнт зміни постійних витрат в аналізованому періоді	0,00
Коефіцієнт зміни собівартості продукції базисного періоду під впливом зміни її змінних складових	1

Використовуючи наведений вище вираз (3.5), обчислимо індекс прибутку підприємства для одного варіанту, коли обсяг реалізації збільшиться на 10% (тобто $b = 1,02$), а умовно- постійні витрати не змінюються ($f = 0$):

$$I = \frac{1,02 \cdot (1,35 \cdot 1,04 - 1) + (1 - 0,61) \cdot (1,02 - 1 - 0)}{(1,35 - 1)} = 1,41.$$

Для визначення математичного розповсюдження даних прорахуємо зміни обсягів реалізації продукції комбінату, беручи до обчислень зміну параметру b , з кроком зміни даного коефіцієнта 0,02, починаючи з початкового

значення 0,9 та закінчуючи значення 1,08.

Результати розрахунків представлено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Залежність зміни індексу прибутку від зміни обсягів реалізації продукції Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»

Коефіцієнт b	0,9	0,92	0,94	0,96	0,98	1	1,02	1,04	1,06	1,08
Індекс прибутку	1,11	1,16	1,21	1,26	1,31	1,36	1,41	1,46	1,51	1,56

Отже, на підставі проведених розрахунків можна зробити наступний висновок: при зменшенні доходів від реалізації продукції комбінату до 10% відбудеться зниження рівня прибутку до 84,3% від рівня спостереження (при $b=0,9$ $I=1,11$). Також при збільшенні обсягу надходжень від реалізації виготовленої продукції на кожні 0,02 пункти індекс прибутку зростає набагато більше і дельта дорівнює 0,05, тобто в 2.% разів швидше, що свідчить про можливу позитивну тенденцію збільшення прибутку при зростанні обсягів реалізації.

Тому, враховуючи наведені розрахунки, а також результати аналізу, проведеного у другому розділі роботи, слід зауважити, що найбільшими загрозами для стану управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» є зменшення обсягів виробництва через зниження реалізації, що в свою чергу відбулося через порушення існуючих раніше логістичних маршрутів, коливання валютних курсів тощо. Через ряд кризових явищ суттєво знизилася питома вага власного капіталу з одночасним збільшенням зобов'язань комбінату. При чому левову частку в кредитному портфелі підприємства займають короткострокові зобов'язання, які крім проблем з їх постійним управлінням та погашенням, характеризуються підвищеною ціною їх використання, що негативно відображається на стані управління фінансовою стійкістю ПівнГЗК. Аналіз показників комбінату, перерахованих у долари США, в порівнянні з 2012 роком, як останнім передкризовим роком,

демонструє взагалі незадовільне становище, яке характеризується суттєвим падінням за рядом показників.

У зв'язку з цим, для удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» пропонуються наступні заходи:

- регулярний моніторинг ендогенних та екзогенних факторів, що впливають на комбінат, з одночасною розробкою комплексу заходів з мінімізації їх негативного впливу;
- реструктуризація короткострокової заборгованості комбінату та переформатування її на більш дешеву довгострокову;
- впровадження системи автоматизованого управління фінансовою стійкістю комбінату на основі інформаційної системи SAP ERP;
- модернізація техніки та обладнання комбінату з концентрацією на більш продуктивних та енергоощадливих варіантах.

З метою оцінки можливостей реструктуризації заборгованостей комбінату проведемо її моделювання, ґрунтуючись на даних 2022 року. Так, за результатами аналізу фінансової звітності ПівнГЗК виявлено, що 4 810 000 тис. грн. з терміном погашення до 1 року є тією сумою кредитів і позик, які неможливо реструктурувати та відтермінувати їх термін погашення. Тому дану суму заборгованості віднімаємо від загальної суми кредитів та позик і залишкову суму ділимо порівну на 6 частин згідно наведених у таблиці 3.5 періодів погашення. За аналогією слід провести розрахунки з іншими фінансовими зобов'язаннями. В цієї категорії заборгованості сума, погашення якої неможливо відтермінувати, складає 6 895 234 тис. грн. За аналогією з попереднім видом заборгованості також проводимо розрахунки, результати яких відображені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Моделювання згрупованих фінансових зобов'язань Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» за залишковим терміном погашення по контрактам, тис. грн.

Зобов'язання	Строк погашення						Разом
	до 1 року	1-2 роки	2-3 роки	3-4 роки	4-5 років	більше 5 років	
Кредити та позики	6 046 445	1 236 445	1 236 445	1 236 445	1 236 445	1 236 445	12 228 672
Оренда	24 607	23 568	22 889	17 247	826	77	89 214
Інші фінансові зобов'язання	8 566 771	1 671 537	1 671 537	1 671 537	1 671 537	1 760 013	17 012 934
Разом:	14 637 824	2 931 551	2 930 872	2 925 230	2 908 809	2 996 536	29 330 820

Отже, при такому підході більш рівномірно розподіленим є розмір заборгованостей, які необхідно в певні періоди погашати, що позитивно відобразиться на стані управління фінансовою стійкістю комбінату.

Наступним запропонованим заходом покращення є оптимізація структури капіталу комбінату. У зв'язку з тим, що в останньому році дослідження спостерігається нестійкий стан, доцільним є вибір такої концепції фінансування, що не буде негативно впливати на забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Таким є фінансування за рахунок власного капіталу постійної частини активів, а за рахунок залучених ресурсів – змінну їх частину. Обчислення точного співвідношення між власним і залученим капіталом проводиться на основі математичної моделі, яка враховує ряд факторів та обмежень діяльності комбінату. Найбільш доцільною та релевантною моделлю для даної ситуації є двохфакторна виробнича функція, яка характеризує залежність між власним та позиковим капіталом:

$$g = \lambda f + \gamma, \quad (3.6)$$

де λ – коефіцієнт середньої еластичності власного та позикового капіталу;
 γ – темп приросту ефективності діяльності комбінату.

Отже, запропоновані заходи дозволять удосконалити управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

3.3. Економічне обґрунтування запропонованих заходів удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат».

Запропоновані заходи щодо поліпшення будь-якого процесу в управлінні підприємством доцільні лише за умови обґрунтування їх раціональності для умов конкретно діючого суб'єкта господарювання. Тому для визначення раціональності заходів щодо удосконалення управління фінансовою стійкістю Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» прорахуємо їх економічну доцільність шляхом проведення моделювання даних альтернативних рішень. Кожний з напрямків позначимо як проект А, В, С, D відповідно та розглянемо інтерпретацію зазначених проектів. Будемо їх аналізувати враховуючи наявність чотирьох економічних станів економіки (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Моделювання доцільності та раціональності запропонованих заходів

Стан економіки	p_i	R_{mi}	R_{Ai}	R_{Bi}	R_{Ci}	R_{Di}
S_1	0.20	20%	15%	40%	15%	10%
S_2	0.50	30%	20%	30%	40%	15%
S_3	0.20	6%	13%	0%	0%	– 6%
S_4	0.10	0%	3%	– 30%	0%	– 3%

де p_i – імовірності настання події,

S_1, S_2, S_3, S_4 – можливий стан економіки із властивими йому характеристиками,

R_{mi} – ринкова норма прибутковості проекту за кожного заданого стану економіки,

R_{Ai} – прогнози норм прибутковості проекту А,

R_{Bi} – прогнози норм прибутковості проекту В,

R_{Ci} – прогнози норм прибутковості проекту С,

R_{Di} – прогнози норм прибутковості проекту D.

Визначимо сподіваний ринковий прибуток та ринкове стандартне відхилення — $E(R_m)$ і σ_m^2 :

$$E(R_m) = \sum_{i=1}^4 R_{mi} P_i$$

де R_{mi} – ринкова норма прибутковості проекту за кожного заданого стану економіки, p_i – імовірності настання події.

$$E(R_m) = 0.20(0.20) + 0.50(0.30) + 0.20(0.06) + 0.10(0) = 0.202 \Rightarrow 20.2\%;$$

$$\sigma_m^2 = \sum_{i=1}^4 P_i (R_{mi} - E(R_m))^2$$

$$\begin{aligned} \sigma_m^2 &= 0.20(0.20 - 0.202)^2 + 0.50(0.30 - 0.202)^2 + \\ &+ 0.20(0.06 - 0.202)^2 + 0.10(0 - 0.202)^2 = 0.0129160. \end{aligned}$$

$$\sigma_m = 0.1136 \Rightarrow 11.36\%.$$

$$E(R_A) = \sum_{i=1}^4 R_{Ai} P_i$$

$$\begin{aligned} E(R_A) &= 0.15(0.20) + 0.50(0.20) + 0.20(0.13) + \\ &+ 0.10(0.03) = 0.159 \Rightarrow 15.90\%; \end{aligned}$$

$$\text{Cov}(R_A, R_m) = \sum_{i=1}^4 (R_{Ai} - E(R_A))(R_{mi} - E(R_m)) P_i$$

$$\begin{aligned} \text{Cov}(R_A, R_m) &= (0.15 - 0.159)(0.20 - 0.202)0.20 + \dots \\ &\dots + (0.03 - 0.159)(0 - 0.202)0.10 = 0.005442; \end{aligned}$$

$$B_A = \frac{\text{Cov}(R_A, R_m)}{\sigma_m^2}$$

де $\text{Cov}(R_A, R_m)$ - коваріації з ринковою прибутковістю,

σ_m^2 - ринкове стандартне відхилення.

$$B_A = \frac{0,005442}{0,012916} = 0,421;$$

$$E(R_A) = 0.159;$$

$$\text{Cov}(R_A, R_m) = +0.005442;$$

$$B_A = 0.421;$$

$$E(R_B) = 0.200 ;$$

$$\text{Cov}(R_B, R_m) = +0.020620 ;$$

$$B_B = 1.596 ;$$

$$E(R_C) = 0.230 ;$$

$$\text{Cov}(R_C, R_m) = +0.019543 ;$$

$$B_C = 1.513 ;$$

$$E(R_D) = 0.080 ;$$

$$\text{Cov}(R_D, R_m) = +0.009620 ;$$

$$B_D = 0.745 .$$

Далі обчислимо потрібні норми прибутковості для кожного проекту за формулою:

$$R_j^0 = R_F + [E(R_m) - R_F] \cdot B_j, j = A, B, C, D ;$$

$$R_F = 0.08 ;$$

$$\begin{aligned} R_A^0 &= R_F + [E(R_m) - R_F] B_A \\ R_A^0 &= 0,08 + (0.202 - 0.080) 0.421 = \\ &= 0.1314 \Rightarrow 13,14\% . \end{aligned}$$

Аналогічно:

$$R_B^0 = 27.47\% ; R_C^0 = 26.46\% ; R_D^0 = 17.09\% .$$

Отже, виходячи з наведених результатів розрахунків, слідує, що кожен з запропонованих заходів є доцільним, про що свідчить позитивна рентабельність його виконання.

ВИСНОВКИ

Дослідження сукупності теоретичних, методичних та практичних засад управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства дозволило сформулювати висновки, які висвітлюють вирішення основних завдань магістерської кваліфікаційної роботи відповідно до поставленої мети.

1. Фінансова стійкість підприємства – це багатофакторна, об'єднана за великою сукупністю показників характеристика діяльності підприємства, що демонструє його ступінь забезпеченості грошово-фінансовими ресурсами та ефективністю їх використання, наявності необхідного розміру оборотних коштів та фінансування основних засобів.

2. Фінансова стійкість є однією з важливих характеристик діяльності господарюючих суб'єктів і її можна визначити, як такий стан фінансових механізмів підприємства, при якому за умови ефективного використання наявних фінансових ресурсів забезпечується ритмічний та безперервний виробничо-операційний процес, а також акумулюються ресурси для відновлення та розширення активів.

3. При вимірі фінансової стійкості використовується відкрита та закрита інформація. Основними джерелами відкритої інформації, які використовуються на підприємствах при оцінці та аналізі його фінансової стійкості, є поточна та ретроспективна фінансова звітність. До закритої інформації слід віднести відомості бухгалтерського обліку та дані щодо персоналу, юридичної діяльності, інжинірингу тощо.

4. Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства є запорукою його сталого та прибуткового розвитку та враховує сукупний позитивний та негативний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів.

5. Особливості гірничо-збагачувальних підприємств (колективна форма власності, багатогалузева діяльність та специфіка внутрішньосистемних фінансових відносин) відображаються на відповідному механізмі управління фінансової стійкості таких суб'єктів господарювання.

6. Основними цілями управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувальних підприємств є досягнення балансу між пасивами та активами, вхідним та вихідним грошовим потоком, а також забезпечення платоспроможності та самофінансування, зменшення дебіторської заборгованості, підтримка кредитоспроможності.

7. В роботі проведено аналіз стану управління фінансової стійкості Приватного акціонерного товариства «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», яке є одним із п'яти підприємств з видобутку та збагачення залізних руд Криворізького басейну, за 2018-2022рр. Також для порівняння в деяких розрахунках використовувалися дані 2012 року, як останнього докризового року.

8. Результати комплексного аналізу фінансової діяльності ПрАТ «ПівнГЗК» показали, що військові дії нанесли суттєву шкоду багатьом аспектам його діяльності. Порівняння показників, номінованих у національній валюті, в більшості випадків показали зростання у 2021 році та суттєве падіння у 2022 році.

9. Аналіз фінансових показників ПрАТ «ПівнГЗК», проведений за допомогою перерахунків у дол. США, показав ще більше падіння у порівнянні з 2012 роком, як останнім передкризовим роком діяльності комбінату.

10. Напрямок удосконалення управління фінансовою стійкістю гірничо-збагачувального підприємства є впровадження концепції оптимізації як дефіциту, так і профіциту сальдо фінансових потоків з урахуванням структури виробничо-господарської діяльності та фінансово-економічних особливостей ведення бізнесу.

11. Найбільшими загрозами для стану управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК» є зменшення обсягів виробництва через зниження реалізації, що в свою чергу відбулося через порушення існуючих раніше логістичних маршрутів, коливання валютних курсів тощо. Через ряд кризових явищ суттєво знизилася питома вага власного капіталу з одночасним збільшенням зобов'язань комбінату.

12. Лівову частку в кредитному портфелі ПрАТ «ПівнГЗК» займають короткострокові зобов'язання, які крім проблем з їх постійним управлінням та погашенням, характеризуються підвищеною ціною їх використання, що негативно відображається на стані управління фінансовою стійкістю.

13. Для удосконалення управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК» пропонуються наступні заходи:

- регулярний моніторинг ендогенних та екзогенних факторів, що впливають на комбінат, з одночасною розробкою комплексу заходів з мінімізації їх негативного впливу;
- реструктуризація короткострокової заборгованості комбінату та переформатування її на більш дешеву довгострокову;
- впровадження системи автоматизованого управління фінансовою стійкістю комбінату на основі інформаційної системи SAP ERP;
- модернізація техніки та обладнання комбінату з концентрацією на більш продуктивних та енергоощадливих варіантах.

14. Проведене економічне обґрунтування запропонованих заходів удосконалення управління фінансовою стійкістю ПрАТ «ПівнГЗК» довело їх доцільність та раціональність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипенко Є., Доненко В., Корогодська А. Підвищення фінансової стійкості підприємства. *Економічний аналіз*. 2013. № 9. С. 29-32
2. Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. №8. С.83–90
3. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учб. л-ри, 2009. –326 с.
4. Бень Т.Г., Довбня С.Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2002. № 6. С. 53–61.
5. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2005. 592 с.
6. Бугай В.З., Омельченко В.М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2012. № 1. С. 34–39
7. Гончаренко В.В., Бондаренко А.Г. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Економіка*. 2014. № 2. С. 87–91
8. Гріщенко І.В. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України* : зб. наук. праць. Вінниця, 2020. С. 208–211.
9. Гринкевич С. С., Михалевич М. А. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 18.5. С. 110–114
10. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65.
11. Домбровська Л.В. Зміцнення фінансової стійкості підприємства шляхом оптимізації структури капіталу. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2731>

12. Кондрашихін А.Б., Пепа Т.В., Федорова В.О. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2007. 208 с.
13. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства на базі аналітичних коефіцієнтів. *Фінанси України*. 2008. №1. С.113 – 118
14. Лахтіонова Л.А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. К.: КНЕУ. 2011. 880 с.
15. Левкович О.В., Калашнікова Ю.М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776>.
16. Марусяк Н.Л. Фінансовий аналіз: навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.
17. Марцин, В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2011. № 7. С.26 – 30
18. Мельник О.М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. №691. С. 188-192.
19. Назарова Т. Ю., Гаврик А. А. Фінансова стійкість підприємства в сучасних умовах. *Загальнодержавний науково-виробничий та інформаційний журнал «Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит»*. 2021. № 5-6 (159-160). С. 44–51. DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2021.05.06>.
20. Олюха В.Г. Господарсько-правове забезпечення інформаційної безпеки в аутсорсингових відносинах. *Економіка та право*. № 2 (50), 2018, С. 50-55.
21. Павленко О. П., Кожушко Д. В. Теоретичні аспекти оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. *Економічний простір*. 2021. № 173. С. 76–80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/173-11>
22. Павлюк Т. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства. Наука – виробництву. Науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти. 2021. С. 115–118. <http://www.kntu.kr.ua/doc/zbirnyki/2021/4.pdf#page=115>
23. Приймак С., Волкова О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в

- умовах посилення глобальної конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58>
24. Приймак І.І. Організація стратегічного управління суб'єктами господарювання в економіці України. *Вісник Львівського університету*. Серія : економічна. Львів, 2012. Вип. 36. С. 143–147.
25. Приймак, І. Управління ризиком втрати фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2012. №19. С.413 – 419.
26. Рубан Т., Білоброва І., Кандиба К. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економіка*. 2014. № 6 (120). С. 67–73
27. Рябенко Г. М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 7. С. 105-108
28. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2004. 654 с.
29. Славлюк Р.А. Фінанси підприємств: навч. посібник. К.: Кондор, 2002. 460с.
30. Смачило В.В., Будникова Ю.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств. *Економічний простір*. 2008. №20/2. С. 266–275.
31. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.
32. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. 816 с.
33. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: Практикув: навчальний посібник. – Львів: «Новий-Світ-2000», 2006. 280 с.
34. Тищенко О. М., Норік Л. О. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 640. С. 406–415.
35. Ткаченко Є.Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 56. С. 129–134.
36. Ткаченко І.П., Чувачалова І.А., Чувачалов О.А. Оцінка фінансової

стійкості підприємства та напрями її забезпечення. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2012. № 5. С. 96–104.

37. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз. навч.-метод. посіб. для самост. вивч. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 253 с.
38. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2002. 360 с.
39. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
40. Чемчикаленко Р.А., Сукрушева Г.О., Ткаченко А.Ю. Теоретичні основи управління фінансовим станом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 27. С. 350–354.
41. Шило В.П. та ін. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: навч. посібн. К.: Вид-во «Кондор», 2005. 240 с.
42. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2006. 528 с.
43. Яловий Г.К., Бакеренко Н.П. Концептуальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008, вип. 18.5. С. 115–124.